

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA RAZVOJNOG PROGRAMA UJEDINJENIH NACIJA
U ZAŠTITI I SPAŠAVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI**

Mentor:

prof.dr. Zlatan Bajramović

Kandidat:

Lejla Džanović

Broj indexa: 875/II-SPS

Sarajevo, oktobar, 2022.godine

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA RAZVOJNOG PROGRAMA UJEDINJENIH NACIJA
U ZAŠTITI I SPAŠAVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI**

-magistarski rad-

Student : Džanović Lejla

Mentor: prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, oktobar, 2022 godine.

SADRŽAJ

I UVOD	4
1. Problem i predmet istraživanja	6
1.1 Problem istraživanja	6
1.2. Predmet istraživanja.....	6
2. Naučni ciljevi.....	8
2.1. Društveni ciljevi	9
3. Hipoteze	9
3.1. Indikatori	10
4. Naučni pristup-paradigma i metode	10
4.1. Opće naučne metode	11
5. Naučna i društvena opravdanost	11
5.1. Naučna opravdanost	11
5.2. Društvena opravdanost	11
6. Kategorijalno-pojmovni i terminološki sistem	12
7.1. Fundamentalna naučna pitanja.....	14
7.2. Koncept mogućih odgovora	15
II SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI	16
2.1. Razvoj sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini	19
2.2. Civilna zaštita entiteta	23
2.3. Saradnja Civilne zaštite FBiH i Civilne zaštite RS	29
2.4. Prednosti i nedostaci sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini	29
III MEĐUNARODNA SARADNJA U OBLASTI ZAŠTITE I SPAŠAVANJA	32
3.1. Saradnja sa Organizacijom Ujedinjenih nacija	33
3.1.1. Razvojni program Ujedinjenih nacija.....	34
IV ULOGA RAZVOJNOG PROGRAMA UJEDINJENIH NACIJA U ZAŠTITI I SPAŠAVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI	36
4.1. Podrška Razvojnog programa Ujedinjenih nacija za protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini.....	38
4.2. Podrška Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u oporavku od poplava	40
4.2.1. Procjene štete i praktična uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija – realizacija projekta	42
4.2.2. Analiza budžeta projekta „Oporavak od poplava-stambene intervencije“	46
4.2.3. Aktiviranje klizišta.....	49
4.3. Požari	52
4.4. Odgovor na krizu izazvanu pandemijom koronavirusa	54

IV ZAKLJUČAK	59
V LITERATURA.....	62

I UVOD

Brojni su sigurnosni rizici kojima je izloženo područje naše zemlje. Od prirodnih, tehnoloških rizika, do asimetričnih prijetnji i društvenih konflikata. Prirodne nesreće su nepredvidljive i teško ih je kontrolirati, zbog čega je potrebno razviti adekvatan i efikasan sistem odgovora na njih. Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, nažalost, nije kvalitetno izgrađen, što uzrokuje i slabu efikasnost nadležnih institucija kako bi se nosili sa svim rizicima i prijetnjama kojima je izloženo područje naše zemlje. Zbog nepredvidivosti ovakvih katastrofa, međunarodna saradnja je u slučaju prirodnih i drugih nesreća od velike važnosti za svaku državu, pa tako i za Bosnu i Hercegovinu. Međunarodne organizacije poput Ujedinjenih nacija poseban fokus stavljaju na saradnju država u sferi zaštite i spašavanja. U sklopu različitih projekata i inicijativa Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini pruža podršku našoj zemlji kako bi se osigurao održivi razvoj. U ovom naučnom istraživanju nastoji se doći do saznanja koji su to uzroci loše organizovanosti i odgovora na prirodne i druge nesreće, što je u nadležnosti civilne zaštite. Nakon saznanja uzroka problema i analize navedenih sadržaja, stvorit će se mogućnost elaboracije predmeta istraživanja, a to je uloga Razvojnog programa u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini.

Prvi dio rada, izuzimajući uvod i teorijsko – metodološki okvir istraživanja, će se fokusirati na sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, i njegov razvoj-od nastanka do danas. Također, govorit će se i o zakonskom okviru sistema zaštite i spašavanja u BiH, kao i o prednostima ali i nedostacima u tom sistemu.

U drugom dijelu rada naglasak će biti na međunarodnoj saradnji i principima saradnje u oblasti zaštite i spašavanja, sa akcentom na Razvojni program Ujedinjenih nacija.

Treći dio rada ukratko će prikazati okolnosti koje uzrokuju katastrofe. Fokus u ovom dijelu rada bit će na inicijative i projekte Razvojnog programa Ujedinjenih nacija koji pružaju podršku našoj zemlji za vrijeme krize. Poseban akcent će biti na projektima pomoći, planiranju i provođenju obnove nakon katastrofe i uložnim resursima.

Posljednji dio rada bit će fokusiran na uspjeh rezultata navedenih projekata i moguće unaprijeđenje saradnje između institucija nadležnih za zaštitu i spašavanje u Bosni i Hercegovini i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija.

1. Problem i predmet istraživanja

1.1 Problem istraživanja

Svjedoci smo sve češćeg razarajućeg učinka prirodnih katastrofa. Posljedice takvih nesreća su dokaz da svaka zemlja u svoje razvojne procese mora uključiti faktore rizika i raditi na pružanju što efikasnijeg odgovora na nesreće. U vanrednim situacijama, Razvojni program Ujedinjenih nacija, se pokazao kao važan partner u pružanju efikasnog i koordiniranog odgovora na katastrofe. Mnogobrojni projekti Razvojnog programa Ujedinjenih nacija su do sada realizovani u sferi zaštite i spašavanja. Pored projekata pomoći i planiranja i provođenja obnove nakon katastrofe, Razvojni program pruža podršku u vidu obuke i osposobljavanja pripadnika nadležnih službi, te nabavke neohodne opreme. Shodno tome, koristeći se metodom analize dolazimo do određivanja istraživačkog problema koji se može iskazati kroz pitanje: *„u kojoj mjeri se Bosna i Hercegovina i službe koje su nadležne za zaštitu i spašavanje oslanjaju na međunarodne organizacije i njihove projekte u oblasti zaštite i spašavanja?“*

Također, u okviru problema istraživanja bavit ćemo se pitanjem saradnje između nadležnih službi zaštite i spašavanja i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija i da li je moguće eventualno unaprijeđenje saradnje.

1.2. Predmet istraživanja

Određenjem predmeta istraživanja nastojimo da odredimo bitne suštinske činioce i aspekte problema, te da ih kroz strukturu, veze i odnose istražujemo, kao i strukturno-funkcionalnu i faktičku društvenu cjelinu.

Predmet istraživanja ovog rada jeste uloga i rad Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini sa aspekta razvoja država od nastanka i u toku trajanja katastrofe. U fokusu će biti programi razvoja, projekti pomoći, planiranje i provođenje obnove nakon katastrofe, uloženi resursi u programe, te rezultati implementiranih

projekata. Također kao jedan od činioca predmeta određuju se i okolnosti koje uzrokuju ovakve katastrofe.

Činioci sadržaja predmeta istraživanja

Uslovi: Glavni uslov je postojanje Razvojnog programa Ujedinjenih nacija i podrška koju pruža Bosni i Hercegovini i nadležnim službama u oblasti zaštite i spašavanja.

Subjekti: Entitetske uprave civilne zaštite (Federalna uprava civilne zaštite, Republička uprava civilne zaštite), (sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, zakonski okvir sistema zaštite i spašavanja, prednosti i nedostaci sistema);

Razvojni program Ujedinjenih nacija- projekti: UNDP-ova podrška odgovoru na COVID u BiH, EU Floods Recovery Programme (program za oporavak od poplava, 2014); Project Explode (projekat za uništavanje eksplozivnih sredstava zaostalih iz proteklog rata); Upravljanje rizikom od požara; Integrisanje klimatskih promjena u smanjenju rizika od poplava u slivu rijeke Vrbas; Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj u Bosni i Hercegovini; EU STAR (Projekt za smanjenje viškova i skladištenje municije); MAGMA Project (projekat za upravljanje minskim djelovanjem).

Motivi, interesi i ciljevi: zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća, bolje upravljanje rizicima od prirodnih katastrofa, poboljšanje stepena saradnje između civilne zaštite i razvojnog programa UN.

Aktivnosti: kao ključni činioci sadržaja predmeta istraživanja podrazumijevaju se sve aktivnosti na realizaciji projekata vezanih za zaštitu i spašavanje, istraživanje, analiziranje projekata s ciljem prepoznavanja uloge Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju.

Metode i sredstva: Metoda prikupljanja podataka, metoda informisanja, te različiti programi, planovi, projekti.

Efekti: efekti djelovanja odnose se na širu društvenu zajednicu, s ciljem efikasnijeg odgovora u slučaju prirodnih i drugih nesreća.

- Vremensko određenje predmeta:

Vremenska odrednica predmeta istraživanja postavljena je u periodu od 25 godina.

a.) hronološko: 1996.godine-2022.godine

b.) društveno: period tranzicije Bosne i Hercegovine

- Prostorno određenje predmeta

Prostorno određenje predmeta istraživanja fokusirano je na teritoriju Bosne i Hercegovine.

-Disciplinarno određenje predmeta

Istraživanje je monodisciplinarnog karaktera iz razloga što se ova problematika proučava u okviru sigurnosnih i mirovnih studija.

2. Naučni ciljevi

Osnovni cilj pisanja ovog rada jeste da se prikaže koliko jedna međunarodna organizacija, kao što su Ujedinjene nacije, pruža pomoć i podršku u oblasti zaštite i spašavanja. Cilj je utvrditi postignute rezultate i na osnovu analize svega navedenog, elaborirati kvalitet rezultata provedenih projekata. Također, jedan od ciljeva jeste utvrditi stepen saradnje između UNDP i institucija nadležnih za zaštitu i spašavanje i mogućnosti poboljšanja kvaliteta saradnje.

Naučna deskripcija – opis manifestnih formi. U okviru ovog naučnog cilja, nastoji se opisati sistem zaštite i spašavanja u BiH i njegovi nedostaci. Također, bit će opisani mnogobrojini projekti UNDP u sferi zaštite i spašavanja, korišteni resursi, finansijska sredstva koja su uložena u projekte i krajnji ishodi projekata.

Naučno otkriće

Polazeći od postojećih saznanja, analizom i obradom prikupljenih podataka moći će se uvidjeti kakva je zapravo uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini i koliko se nadležne institucije oslanjaju na projekte UNDP-a, kao i koliki su i kakvi njihovi naponi da unaprijede sistem zaštite i spašavanja u našoj zemlji. Nastojat će se bliže objasniti na koji način Razvojni program Ujedinjenih nacija pruža podršku i pomoć institucijama nadležnim za zaštitu i spašavanje. Također, u okviru naučnog

otkrića nastojat će se prikazati stanje nadležnih institucija za zaštitu i spašavanje u BiH i njihova (ne)mogućnost pružanja adekvatnog odgovora na krizne situacije.

2.1. Društveni ciljevi

Društveni ciljevi ovog istraživanja postavljaju zahtjev za rezultatima koji su neposredno operativno uključeni u rješavanje društvenog problema. Želi se prije svega skrenuti pažnja šire javnosti na značaj postojanja i ulogu Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u našoj zemlji. Rezultati istraživanja pružit će realnu sliku stanja u oblasti zaštite i spašavanja, kao i napore Razvojnog programa da unaprijedi rad civilne zaštite. Posljedično tome, još jedan od društvenih ciljeva je unaprijeđenje svih funkcija sistema zaštite i spašavanja, kako bi se civilna zaštita više oslanjala na vlastite resurse i unaprijedila upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća.

3. Hipoteze

GENERALNA HIPOTEZA

Oslanjajući se na vlastite resurse i kapacitete u oblasti zaštite i spašavanja, Bosna i Hercegovina ne može pružiti adekvatan odgovor na trenutne krize i katastrofe bez pomoći i saradnje sa Razvojnim programom Ujedinjenih Nacija.

POSEBNE HIPOTEZE

1. Međunarodna i regionalna saradnja u slučaju prirodnih nesreća, predstavlja važan faktor u pružanju efikasnog i koordiniranog zajedničkog odgovora na krizu.
2. Ishodi i rezultati dosadašnjih projekata UNDP ukazuju na to da u slučaju prirodnih i drugih katastrofa UNDP igra ključnu ulogu u suočavanju sa trenutnim krizama i sprječavanju budućih.
3. Preventivno djelovanje u cilju smanjenja rizika od katastrofa predstavlja isplativo ulaganje u sprječavanju budućih gubitaka uzrokovanih prirodnim nesrećama.

4. Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini ima relativno kvalitetnu i dobru regionalnu i međunarodnu saradnju.
5. Međunarodna i regionalna saradnja predstavljaju bitan faktor u zalaganju država i njihovih vlasti da smanje rizik od katastrofa.
6. Nedostatak budžetskih sredstava, kao prepreka za razvoj vlastitih kapaciteta koji će pružiti efikasan odgovor u slučaju prirodnih nesreća.

3.1. Indikatori

Osnovni dokumenti koji će biti pravni dokumenti u izradi magistarskog rada su: Hyogo okvir za djelovanje (svjetska konferencije o smanjenju rizika od katastrofe), Okvir za smanjenje rizika iz Sendajja, zakoni i podzakonski propisi koji su važni za djelovanje institucija nadležnih za zaštitu i spašavanje u BiH, projekti i izvještaji Razvojnog programa UN koji daju jasne podatke o kvaliteti realizacije i rezultata projekata. Također, kao izvor korisnih informacija koristit će se iskazi iz godišnjih izvještaja o stanju kapaciteta agencija sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, analiza dokumenata o saradnji, kao i izvještaji međunarodnih organizacija o saradnji.

4. Naučni pristup-paradigma i metode

Projekat na temu „Uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini“ se bazira na teorijsko-empirijskom istraživanju.

Uzmemo li u obzir koncept i karakter ovog rada, kao metoda prikupljanja podataka bit će korištena metoda analize sadržaja. Kao primarni izvor informacija bit će korištene različite

knjige i dokumenti iz oblasti zaštite i spašavanja i međunarodne saradnje. Također, bit će korištene i druge informacije u obliku publikacija i tekstova koje se bave saradnjom između Razvojnog programa Ujedinjenih nacija i Federalne uprave civilne zaštite, u kontekstu uloge UNDP-a u zaštiti i spašavanju u BiH. Kao metoda pribavljanja podataka koristit će se i metoda usmenog ispitivanja-intervju pojedinih menadžera važnih projekata UNDP-a u oblasti zaštite i spašavanja.

4.1. Opće naučne metode

Analitičko-deduktivna metoda na osnovu prikupljenih podataka putem ove metode pokušat ćemo pružiti naučna objašnjenja o tome kakva je zapravo uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini i koliko se nadležne institucije oslanjaju na projekte UNDP-a, kao i koliki su i kakvi njihovi naponi da unaprijede sistem zaštite i spašavanja u našoj zemlji.

Metoda indukcije – U konkretnom slučaju na temelju provedenog istraživanja i interpretacije obrađenih podataka o navedenom predmetu istraživanja, te realnog stanja u BiH u posmatranom periodu, doći će se do opšteg zaključka o posmatranom problemu istraživanja.

5. Naučna i društvena opravdanost

5.1. Naučna opravdanost

Naučna opravdanost rada na temu uloge Razvojnog programa u zaštiti i spašavanju u BiH, jeste proširivanje i primjenjivost naučnog saznanja. U vezi s tim, nakon provedenog istraživanja bit će moguće primijeniti naučna saznanja u svrhu poboljšanja saradnje UNDP i CZ. Također, ovakav vid istraživanja će doprinijeti boljoj realizaciji odgovora na prirodne i druge nesreće.

5.2. Društvena opravdanost

Društvena opravdanost istraživanja proizlazi iz prethodno utvrđenog naučnog saznanja,

njegovog društvenog značaja i cilja, kao i mogućnosti praktične primjene i potencijalno dobijenih rezultata istraživanja.

Društvena opravdanost konkretnog istraživanja ogleda se u pokušaju rješavanja problema prevencijom i preventivnim mjerama koje će smanjiti rizike od velikih katastrofa.

6. Kategorijalno-pojmovni i terminološki sistem

Zaštita i spašavanje - oblik pripremanja i učešća nosilaca poslova i zadataka zaštite i spašavanja u odgovoru na prirodne ili druge nesreće.¹

Civilna zaštita - planski organiziran dio sistema zaštite od prirodnih ili drugih nesreća koja obuhvata organiziranje, pripremanje i učešće građana, preduzeća i drugih pravnih lica i profesionalnih službi, organizacija i udruženja na zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih dobara i okoliša od prirodnih ili drugih nesreća, te njihovih posljedica. Civilna zaštita je humanitarne i nevojne prirode.²

Razvojni program Ujedinjenih nacija - kao razvojna agencija UN-a, UNDP igra ključnu ulogu u pomaganju zemljama u postizanju ciljeva održivog razvoja.³

Rizik - vjerovatnoća štetnih posljedica, ili očekivanih gubitaka, koje su rezultat prirodnih ili antropološki uzrokovanih hazarda i uvjeta ranjivosti.⁴

Hazard - potencijalno fizički štetan događaj, fenomen ili ljudska aktivnost, koja može uzrokovati gubitak života ili povrjeđivanje, prekid društvenih i privrednih aktivnosti ili degradaciju okoliša.⁵

¹ Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH

² Ibid.

³ United Nations Development Programme, dostupno na: <https://www.undp.org/>

⁴ United Nations Office for Disaster Risk Reduction, dostupno na: <https://www.undrr.org/>

⁵ United Nations Office for Disaster Risk Reduction, dostupno na: <https://www.undrr.org/>

Prirodna nesreća - događaj koji je uzrokovan iznenadnim djelovanjem prirodnih sila, sa ili bez čovjekovog uticaja, koji ugrožava zdravlje ili život ljudi, životinja, uzrokuje štetu na materijalnim dobrima i okolišu.⁶

Druge nesreće- podrazumijevaju nesreće prirodnog porijekla ili nesreće koje je uzrokovao čovjek, konkretnog naziva, koje nisu obuhvaćene nijednom drugom klasifikacijom, kao što su: rudarske nesreće, epidemije zaraznih bolesti, avionske nesreće, željezničke nesreće, tehničko-tehnološke nesreće, posljedice terorističkih aktivnosti, neposredne ratne opasnosti i slično.⁷

Katastrofa - ozbiljan poremećaj funkcioniranja zajednice ili društva izazvan široko rasprostranjenim ljudskim, materijalnim, ekonomskim ili gubicima u okolišu koji prevazilaze sposobnost pogođene zajednice ili društva da se njima bave upotrebom vlastitih resursa. Ona je rezultat kombinacije opasnosti, uvjeta ranjivosti i nedovoljnih kapaciteta ili mjera da se smanji potencijalno negativna posljedica tog rizika.⁸

Prevenција - preduzimanje mjera i aktivnosti kojima se smanjuje ili sprječava mogućnost nastanka opasnosti, odnosno smanjuju posljedice prirodne ili druge nesreće.⁹

Koordinacija - osiguravanje vremenske i prostorne usklađenosti djelovanja svih učesnika u aktivnostima zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća po etapama provođenja poslova i zadataka, kao i njihovo pravovremeno obavješćavanje. Koordiniranjem se, u smislu Smjernica Ujedinjenih nacija, osigurava efikasna komunikacija, uvezivanje i međusobno djelovanje nosilaca i snaga zaštite i spašavanja u svrhu provođenja zaštite i unaprjeđenja humanitarnih principa, izbjegavanja konkurencije i dupliranja, te ostvarivanja zajedničkih ciljeva.¹⁰

Subsidijarnost – načelo donošenja odluka i njihovog provođenja na najnižem mogućem nivou uz koordinaciju na navišem potrebnom nivou.¹¹

Pripravnost – pravovremeno preduzimanje svih aktivnosti kojima se povećava i unaprjeđuje efikasnost i efektivnost operativnih i ostalih zakonom utvđenih snaga i sredstava za odgovor

⁶ Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

na prirodnu ili drugu nesreću, što uključuje i privremenu evakuaciju ljudi i imovine sa ugroženih lokacija.¹²

Odgovor – pružanje pomoći ili intervencija u toku ili neposredno nakon prirodne ili druge nesreće radi zadovoljavanja potrebe za očuvanjem života i osnovnih životnih potreba pogođenog stanovništva.¹³

7.1. Fundamentalna naučna pitanja

1. Da li je međunarodna saradnja ključna u nastojanju smanjenja rizika od katastrofa ?
2. Koliko su projekti UNDP-a, sa ciljem smanjenja rizika od katastrofa, značajni za našu zemlju i sistem zaštite i spašavanja ?
3. Koliki je značaj primjene preventivnih mjera u svrhu ranog upozorenja na pojavu opasnosti?
4. Da li je učestalost prirodnih i drugih katastrofa potaknula odgovarajući pristup vlasti ?
5. Da li je bolja koordinacija nadležnih za zaštitu i spašavanje ključ za njihovo učinkovitije djelovanje ?
6. Da li je ulaganje sredstava i provođenje projekata oporavka u suradnji sa Razvojnim programom Ujedinjenih nacija bolje rješenje za vlasti Bosne i Hercegovine?

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

7.2. Koncept mogućih odgovora

Međunarodna i regionalna saradnja je i dalje ključna u podržavanju nastojanja država, njihovih nacionalnih i lokalnih vlasti, kao i zajednica da smanje rizik od katastrofa. Postojećim mehanizmima je možda potrebno jačanje kako bi se osigurala efikasna podrška i postigla bolja provedba.

Od velike je važnosti stvoriti dobar sistem ranog upozoravanja na prirodne nesreće, a Razvojni program Ujedinjenih nacija kroz svoje projekte radi na tom unaprjeđenju. Veliki značaj ogleđa se u naporima da se stvori integrisan pristup odgovora koji će zahvatiti sve nivoe vlasti i stvoriti koordiniran odgovor na krize.

Veoma je važno jačanje svijesti na postojanje katastrofa. Dobro upravljanje rizicima od prirodnih katastrofa mjeri se spašenim životima, smanjenim brojem ljudi pogođenih prirodnim nesrećama i manjim ekonomskim gubicima.

Ulaganje sredstava i provođenje programa uz posredstvo Razvojnog programa Ujedinjenih nacija doprinosi boljoj koordinaciji i transparentnosti javnih nabavki potrebne opreme.

II SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Imajući u vidu činjenicu da svaka država teži ka sigurnosti njenih građana, jako je važno da u vanrednim okolnostima država preuzima nadležnost za zaštitu i zbrinjavanje žrtava te pružanje potrebne pomoći. U posljednje vrijeme, svjedoci smo sve češćih ekstremnih vremenskih uslova koji nerijetko dovode do katastrofe i ugrožavaju sigurnost i živote ljudi. Posljedice i razarajući učinak prirodnih katastrofa razlog su neophodnosti sistema zaštite i spašavanja u svakoj državi. Uzmemo li u obzir činjenicu da su klimatske promjene postale velika prijetnja u svijetu, razumno je i logično pretpostaviti da će opasnost od prirodnih nesreća biti sve veća. Kroz dobro organizovan sistem zaštite i spašavanja omogućava se prevencija eventualnih nesreća, efikasna i koordinirana reakcija i oporavak i asanacija od nesreće. Neočekivane i iznenadne prirodne opasnosti kao što su zemljotresi, poplave, klizišta požari mogu izazvati velike probleme u zemljama u kojima sistem zaštite i spašavanja nije funkcionalan i nije u mogućnosti pružiti adekvatan odgovor i tako dovesti u opasnost živote ljudi. Prema okvirnom zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH, termin zaštite i spašavanja definiran je kao „oblik pripremanja i učešća nosilaca poslova i zadataka zaštite i spašavanja u odgovoru na prirodne ili druge nesreće.“ (Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 2: tačka 1).

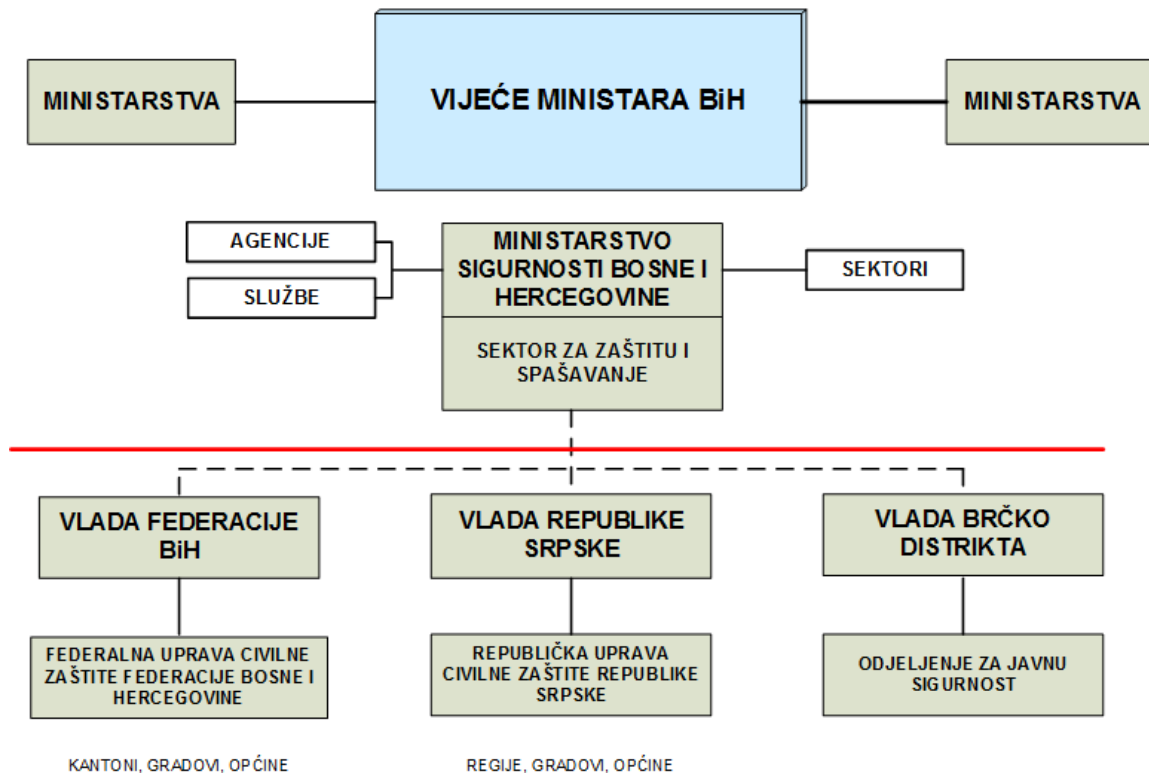
Kako je Centar za sigurnosne studije u svom dokumentu o Zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini (2010) naveo, „sistem zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine je oblik pripremanja i učešća subjekata zaštite i spašavanja u reagiranju na katastrofe i velike nesreće, kao i organiziranje, pripremanje i sudjelovanje operativnih snaga zaštite i spašavanja u prevenciji, reagiranju na katastrofe i otklanjanju mogućih uzroka i posljedica katastrofa. Pojam sistem zaštite i spašavanja je termin koji se ustalio u međunarodnoj komunikaciji u nedavnoj prošlosti, pa je tako postepeno našao svoju upotrebu i u Bosni i Hercegovini. Ova oblast je bila znatno poznatija u našem regionu kao sistem općenarodne odbrane i društvene samozaštite. Kako je ovaj termin napušten uz demokratske promjene koje su uslijedile, većina institucija koja djeluje u ovoj oblasti zadržala je u svojim nazivima pojam civilne zaštite. Pojam sistem zaštite i spašavanja nalazi svoju upotrebu u institucijama na državnom nivou

koje su uspostavljene u cilju koordinacije rada postojećih entitetskih agencija civilne zaštite, odnosno izgradnje kompleksnog i sveobuhvatnog sistema zaštite i spašavanja.“ (Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini, 2010.)

U sistemu nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine, civilna zaštita kao dio zaštite i spašavanja, pronalazi svoje mjesto u sistemu unutarnje sigurnosti. Osnovne karakteristike svakog sistema su cjelovitost, međusobna povezanost i međudjelovanje. Međutim, kada govorimo o elementima svakog sistema ponaosob, shvatit ćemo da je svaki element podsistem za sebe. Tako je i zaštita i spašavanje prema Huseinbašiću „podsistem sistema unutarnje sigurnosti, ali je u isto vrijeme i zaokružen sistem sa svim organizacijskim i funkcionalnim elementima koji ga čine.“ (Huseinbašić, 2009:58)

Kada govorimo o sistemu zaštite i spašavanja kao o posebnom, zaokruženom sistemu možemo reći da se on sastoji od tri elementa. Prvi element jeste vladin sektor, u koji se ubrajaju javne ustanove, ministarstvo sigurnosti i ostala ministarstva. Drugi element predstavljaju pravni subjekti u koje spada:elektroprivreda, vodoprivreda, rudnici, farmaceutska industrija... I na kraju, treći element sistema zaštite i spašavanja jeste nevladin sektor, u koji se ubrajaju udruženja građana i humanitarne organizacije.

SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Slika 1-Shematski prikaz sistema zaštite i spašavanja BiH¹⁴

„Sve mjere zaštite i spašavanja od prirodnih ili drugih nesreća planiraju se, organiziraju i provode u skladu s principima međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava o zaštiti ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća, kao i preuzetim međunarodnim obavezama.“(Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 3: tačka 6).

¹⁴ Ministarstvo sigurnosti, Sektor za zaštitu i spašavanje.

2.1. Razvoj sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini

Završetkom rata u Bosni i Hercegovini i potpisivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini u Dejtonu, 1995.godine, sistem zaštite i spašavanja dobio je svoj specifičan oblik. Kompleksan politički sistem i uređenje Bosne i Hercegovine imali su velikog uticaja i na sistem zaštite i spašavanja. Tako, od 1996.godine postoje dva entitetska sistema Civilne zaštite, gdje je Ustav BiH omogućio entitetima da uređuju sisteme. Federacija BiH je 1996.godine usvojila Zakon o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, a Republika Srpska usvojila je Zakon o odbrani 1997.godine. Također, civilna zaštita Brčko Distrikta regulisana je Statutom Brčko Distrikta BiH, uz 8 dodatnih zakona (o zdravstvenoj zaštiti, životnoj sredini, zaštiti prirode, vode, zraka i dr.). Međutim, ključna strukturalna promjena desila se 1999.godine, izdvajanjem Civilne zaštite iz Ministarstva odbrane. U Federaciji Bosne i Hercegovine, Civilna zaštita izdvojena je iz Federalnog ministarstva odbrane Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, nakon čega je osnovana Federalna uprava Civilne zaštite (FUCZ). Republika Srpska je uredila sistem Civilne zaštite Zakonom o Civilnoj zaštiti iz 1997., prema kojem je uspostavljena Republička uprava Civilne zaštite, i zakonom o Civilnoj zaštiti iz 2002.godine. Nakon što je Civilna zaštita odvojena, dobila je svoj pravi karakter i okrenula se zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara u prirodnim i drugim nesrećama, europskim integracijama, jačanju državnog nivoa i pozicije u Međunarodnoj organizaciji Civilne zaštite. Također, još jedna važna promjena bila je ta da su službe zaštite i spašavanja, dakle ustanove, službe i organi, koji se po prirodi svog posla bave zaštitom i spašavanjem implementirani su u sistem Civilne zaštite kao njen sastavni element (Huseinbašić, 2007:133).

Civilna zaštita je vrlo važan dio cjelokupnog sistema zaštite i spašavanja i veoma je značajna za svakog pojedinca. Čovječanstvo se kroz svoju historiju često susretalo sa različitim vrstama prirodnih i drugih nesreća, a njihova nepredvidivost uvjetovala je organiziran odgovor, samim tim i stvaranje sistema koji će planski i organizirano pristupiti rješavanju krize i koordinirano pružiti pomoć i zaštitu najugroženijima.

Prema okvirnom zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH, pojam civilna zaštita definiran je kao „planski organiziran dio sistema zaštite od prirodnih ili drugih nesreća koja obuhvata organiziranje, pripremanje i učešće građana, preduzeća i drugih pravnih lica i profesionalnih službi, organizacija i udruženja na

zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih dobara i okoliša od prirodnih ili drugih nesreća, te njihovih posljedica. Civilna zaštita je humanitarne i nevojne prirode.“ (Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 2: tačka 2).

Centar za sigurnosne studije Bosne i Hercegovine je u svom dokumentu o Zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini (2010) definirao civilnu zaštitu u savremenom društvu kao dio vladinog sigurnosnog sektora u cjelokupnom sistemu zaštite i spašavanja. Ona je planski, organizirani dio sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća koji obuhvata organiziranje, pripremanje i učešće građana i drugih subjekata na zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih dobara i životne sredine od elementarnih nepogoda, drugih nesreća većih razmjera i ratnih dejstava. Pored svog preventivnog djelovanja, civilna zaštita ima značajnu ulogu u kriznim situacijama, kao što su prirodne i tehničko-tehnološke nesreće, različiti vojni konflikti i druge nesreće. Osnovna obilježja krize su velika ugroženost, nesigurnost i pritisak vremena.

Oblast zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini definisana je prvenstveno Ustavom Bosne i Hercegovine i Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br: 50/08), dok se mnoga druga zakonska rješenja reguliraju direktno ili indirektno u odnosu na hitnost situacije. Najznačajniji zakoni i podzakonski akti koju uređuju i definiraju sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini su:

- Ustav BiH;
- Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09);
- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, br. 50/08.);
- Pravilnik o organizaciji, uslovima i načinu funkcionisanja Operativno- komunikacijskog centra Bosne i Hercegovine-112 (Službeni glasnik BiH, br. 56/09);
- Zakon o komunikacijama (Službeni glasnik BiH, br. 31/03);
- Pravilo 38/2008 Regulatorne agencije za komunikacije BiH-Plan brojeva za telefonske usluge Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine;

- Zakon o zaštiti i spašavanju u vandrednim situacijama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 121/12);
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća "Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, br. 22/06 i br. 43/10);
- Zakon o zaštiti od požara i vatrogastva („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/09);
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br.29/16).

Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini igra veoma važnu ulogu zbog toga što su u tom zakonu jasno određene nadležnosti organa i institucija Bosne i Hercegovine u oblasti međusobne i međunarodne saradnje i koordinacije sa entitetskim upravama i upravom Brčko Distrikta. Ovaj zakon je stupio na snagu 01.07.2008. godine. Također, jedna od bitnih stvari koje su uređene ovim zakonom jeste uvođenje sistema jedinstvenog evropskog broja za hitne situacije – 112 i time je uspostavljen Operativno-komunikacijski centar Bosne i Hercegovine. Formirano je i Koordinaciono tijelo BiH za zaštitu i spašavanje koje regulira planiranje i finansiranje u oblasti zaštite i spašavanja. Entiteti i Distrikt Brčko imaju izvornu nadležnost u uređenju, planiranju, organiziranju, finansiranju, provođenju zaštite i spašavanja. Temelje organizacije civilne zaštite čine četiri utvrđena organizacijska i menadžerska nivoa, a to su:

1. državni nivo (Ministarstvo sigurnosti - Sektor za zaštitu i spašavanje);
2. entitetski nivo i Brčko Distrikt (Federalna uprava civilne zaštite, Republička uprava civilne zaštite i Odjel javne sigurnosti Brčko Distrikta);
3. kantonalne uprave civilne zaštite;
4. općinske službe civilne zaštite. (Centar za sigurnosne studije BiH, Zaštita i spašavanje u BiH, Sarajevo, 2010.)

Kako bi Civilna zaštita bila funkcionalna i efikasna, veoma je važno osigurati finansijsku stabilnost i materijalna sredstva za neometan rad. Prema Okvirnom Zakonu o zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini, u najvećem dijelu finansiranje službi zaštite i spašavanja

vrši se kroz budžet institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine¹⁵. Drugi izvor finansiranja službi zaštite i spašavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine jeste kroz posebne naknade svim uposlenicima u Federaciji Bosne i Hercegovine u visini od 0,5% neto plaće. Ova sredstva smještena su na poseban račun, a namijenjena su za obuku, opremanje i pripremanje službi zaštite i spašavanja, kao i za saniranje dijela troškova šteta prouzrokovanih prirodnim ili drugkm nesrećama.¹⁶ Unatoč sredstvima koja se izdvajaju iz budžeta kao i sredstva od samih građana koja su nametnuta u cilju što boljeg funkcioniranja službi zaštite i spašavanja službe se još uvijek susreću sa ekonomskim poteškoćama. Osposobljavanje snaga zaštite i spašavanja za djelovanje u kriznim situacijama jedan je od fundamentalnih elemenata koji garantira adekvatan odgovor na prirodne i druge nesreće. Provođenje priprema, obučavanje i osposobljavanje ljudstva u službama zaštite i spašavanja jedan je od ključnih zadataka za uspješno i kvalitetno provođenje operacija u kriznim situacijama. Veliku ulogu u ovom dijelu igra Razvojni program Ujedinjenih nacija koji kroz svoje projekte vrši obuke djelatnika sistema zaštite i spašavanja i na taj način, osim što unapređuje znanje i učinkovitost službenika, poboljšava i saradnju sa institucijama nadležnim za zaštitu i spašavanje. O konkretnim projektima će biti riječi u drugom dijelu rada.

¹⁵ Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 23. Dostupno na: <http://msb.gov.ba/Zakoni/zakoni/default.aspx?id=1721&langTag=bs-BA>

¹⁶ Centar za sigurnosne studije BiH, Zaštita i spašavanje u BiH, Sarajevo (2010)

2.2. Civilna zaštita entiteta

Nakon što je 1999.godine, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, Civilna zaštita izdvojena iz Ministarstva odbrane, usvojen je i drugi Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalne dobara od prirodnih i drugih nesreća 2003.godine. Prema tom Zakonu Civilna zaštita Federacije BiH sastoji se od 7 elemenata:

- 1.lična i uzajamna zaštita,
- 2.mjere zaštite i spašavanja,
- 3.štabovi Civilne zaštite,
- 4.povjerenici Civilne zaštite,
- 5.službe zaštite i spašavanja,
- 6.jedinice Civilne zaštite,
- 7.rukovođenje i upotreba snaga i sredstava Civilne zaštite. (Huseinbašić, 2007:135)

U Bosni i Hercegovini, u sistemu zaštite i spašavanja, odluke se donose na principu *subsidiarnosti* – „načelo donošenja odluka i njihovog provođenja na najnižem mogućem nivou uz koordinaciju na višem potrebnom nivou“ (Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, čl. 2: tačka 11).

Ovakav princip funkcioniranja implicira da sve počinje od lokalnog nivoa-općinskog, koji prvi djeluje u slučaju katastrofe, a uz dalju pomoć viših nivoa kao što su kantonalni ili federalni.

Rad službi civilne zaštite na Općinskom nivou obavlja se prema Programima i Planskim dokumentima koje proizlaze iz Zakonske regulative kao i prema Programima rada Općinskog načelnika, Kantonalnog štaba CZ i Federalne uprave CZ.¹⁷

„Općinska Služba civilne zaštite, vrši sljedeće poslove:

- organizira, priprema i provodi zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara, te zaštitu od požara i vatrogastva na području općine,

¹⁷ Općina Novi Grad Sarajevo, služba civilne zaštite, dostupno na: <https://www.novigradsarajevo.ba/services/sluzba-civilne-zastite>

- izrađuje procjenu ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća za područje općine, priprema programe zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Općini,
- predlaže Plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Općini,
- prati stanje priprema za zaštitu i spašavanje i predlaže mjere za unapređenje organiziranja i osposobljavanja civilne zaštite,
- organizira, izvodi i prati realizaciju obuke građana na provođenju lične i uzajamne zaštite,
- organizira i koordinira provođenje mjera zaštite i spašavanja,
- poduzima odgovarajuće mjere i aktivnosti na organizaciji i provođenju zaštite od požara i vatrogastva na području općine, u skladu sa ovim Zakonom, propisima kantona i općine, odnosno grada,
- obavlja stručne i druge poslove koji se odnose na organiziranje profesionalne vatrogasne jedinice općine i predlaže i poduzima mjere na osiguranju kadrovskih, materijalnih, tehničkih i drugih uslova potrebnih za efikasan rad i funkcioniranje, te jedinice i u tim pitanjima ostvaruje saradnju sa Kantonalnom upravom civilne zaštite,
- definira i predlaže pitanja koja se odnose na razvoj zaštite od požara i vatrogastva u okviru programa razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća Općine, a što se vrši u saradnji sa ostalim službama za upravu općine, odnosno grada,
- izrađuje plan zaštite od požara Općine i osigurava njegovu realizaciju uz učešće službi za upravu Općine,
- planira i osigurava provođenje obuke i stručno osposobljavanje i usavršavanje pripadnika vatrogasne jedinice i drugih lica koja se bave poslovima vatrogastva,
- pruža stručnu i drugu pomoć dobrovoljnim vatrogasnim društvima radi uspješnog obavljanja poslova zaštite od požara i vatrogastva iz njihove nadležnosti od značaja za vatrogastvo, a posebne aktivnosti provodi kod onih vatrogasnih društava u kojima je osnovana dobrovoljna
- vatrogasna jedinica radi osposobljavanja, te jedinice za efikasno učešće u gašenju požara,
- ostvaruje saradnju sa pravnim licima u kojima su osnovane vatrogasne jedinice radi osposobljavanja tih jedinica za efikasno gašenje požara i mogućeg učešća tih jedinica na gašenju požara van objekata i prostora pravnog lica na području općine, odnosno grada,
- ostvaruje saradnju sa službama civilne zaštite susjednih općina u pitanjima od zajedničkog interesa za zaštitu od požara i vatrogastvo,

- vrši i druge poslove iz oblasti zaštite od požara i vatrogastva koji su regulisani Zakonom o zaštiti požara i vatrogastvu, kao i Zakonom Kantona i odlukama Općinskog, odnosno Gradskog vijeća stavljeni u nadležnost Službe civilne zaštite Općine, odnosno Grada,
- vrši popunu ljudstvom štabova civilne zaštite i određuje
- povjerenike civilne zaštite, te osigurava njihovo opremanje materijalno-tehničkim sredstvima, te organizira i izvodi realizaciju njihove obuke,
- priprema prijedloge propisa iz oblasti zaštite i spašavanja te zaštite od požara i vatrogastva iz nadležnosti Općine,
- vodi propisane evidencije,
- vrši i druge poslove iz oblasti za koje je obrazovana.“¹⁸

Kantonalne uprave Civilne zaštite postoje u svih 10 kantona u Bosni i Hercegovini i formirane su tako da su samostalne i obavljaju upravne, stručne i druge poslove u oblasti zaštite i spašavanja. Također formirani su i kantonalni operativni centri civilne zaštite. Osnovani su i štabovi civilne zaštite koji imaju ovlaštenja za rukovođenje i upravljanje akcijama zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara na području kantona.¹⁹

„Federalna uprava civilne zaštite je organizirana kroz sljedeće organizacione jedinice:

1. Kabinet direktora,
2. Sektor za planiranje, mjere zaštite i spašavanja i vatrogastvo,
3. Centar za obuku struktura zaštite i spašavanja i tehničke poslove,
4. Sektor za računovodstveno – finansijske poslove, javne nabavke i skladištenje,
5. Sektor za pravne i opšte poslove,
6. Inspektorat,
7. Sektor za organizaciju deminiranja i uništavanja eksplozivnih sredstava,
8. Operativni centar civilne zaštite,
9. Jedinica za internu reviziju.“²⁰

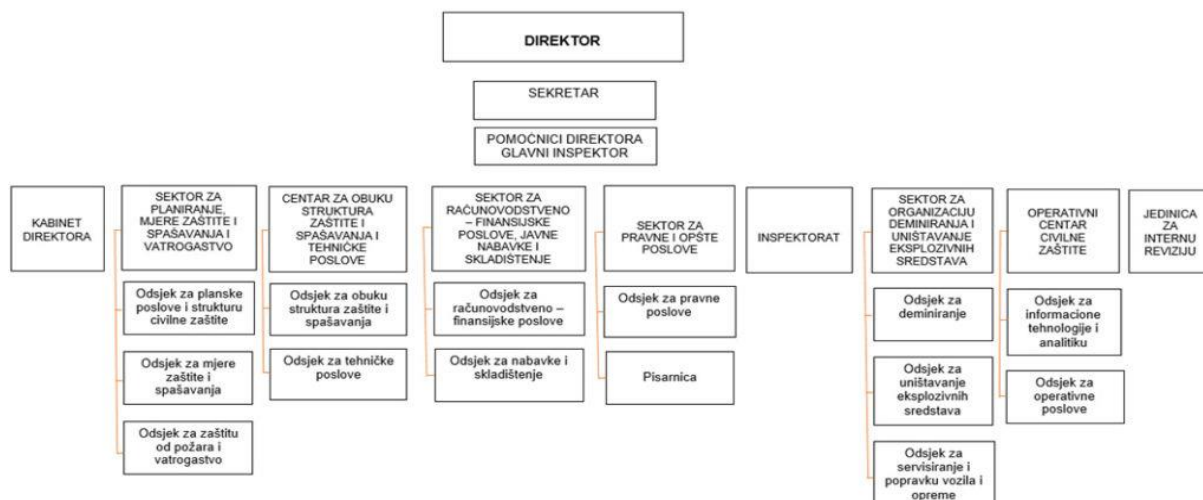
¹⁸ Općina Novi Grad Sarajevo, služba civilne zaštite, dostupno na:

<https://www.novigradsarajevo.ba/services/sluzba-civilne-zastite>

¹⁹ Federalna uprava Civilne zaštite, dostupno na: <http://www.fucz.gov.ba/kantonalne-uprave/>

²⁰ Federalna uprava Civilne zaštite, dostupno na: <http://www.fucz.gov.ba/organizaciona-struktura/>

ORGANIZACIONA STRUKTURA FEDERALNE UPRAVE CIVILNE ZAŠTITE

Shema 2 Organizaciona struktura Federalne uprave Civilne zaštite²¹

Zakonom o Civilnoj zaštiti iz 1997. i Zakonom o Civilnoj zaštiti iz 2002.godine uređen je sistem civilne zaštite Republike Srpske. Ovim Zakonima uspostavljena je Republička uprava Civilne zaštite, koju sačinjavaju tri osnovna elementa:

- samozaštita;
- zadaci Civilne zaštite;
- snage Civilne zaštite. (Huseinbašić, 2007:136)

Za razliku od Civilne zaštite Federacije BiH, koja se sastoji od 7 elemenata, Civilna zaštita Republike Srpske obuhvata 5 elemenata:

- „1.lična i uzajamna zaštita;
- 2.mjere Civilne zaštite;
- 3.štabovi i povjerenici Civilne zaštite;
- 4.službe i jedinice Civilne zaštite;
- 5.rukovođenje i upotreba snaga i sredstava Civilne zaštite.“ (Huseinbašić, 2007:137)

Međutim, ako malo detaljnije uporedimo elemente Civilne zaštite u entitetima, primjetit ćemo da su elementi potpuno isti, ali drugačije organizovani i raspoređeni. Iako je Bosna i

²¹ Ibid.

Hercegovina podijeljena na entitete, u slučaju prirodnih i drugih nesreća je cjelovita, stoga su Zakoni o zaštiti i spašavanju usklađeni.

Upravljanje i rukovođenje ovako kompleksnim sistemom zaštite i spašavanja veoma je složeno, posebno u vanrednim okolnostima koje zahtjevaju maksimalne napore. Primjer upravljanja sistemom zaštite i spašavanja na principu supsidijarnosti možemo posmatrati kroz posljednju krizu koja je zahvatila našu zemlju. Pojavom pandemije korona virusa, štabovi civilne zaštite svakodnevno su donosili određene mjere kojima su pokušali omogućiti bolje upravljanje krizom i manji broj zaraze virusom. Većina donesenih mjera odnosila se na kantonalne uprave, pa smo tako u 10 kantona imali različite mjere. Dok su u jednom kantonu maske bile obavezne u drugom nisu. Kroz ovaj primjer možemo doći do zaključka da je decentralizacija sistema imala negativan uticaj na upravljanje i rješavanje krize. Također, veliki problem u ovoj krizi predstavljao je i nedostatak medicinske opreme, koju je nakon početka pandemije bilo jako teško nabaviti. Veliku ulogu u tom dijelu odigrao je Razvojni program Ujedinjenih Nacija, koji je kroz projekte pomoći osigurao osnovna sredstva za borbu protiv virusa. Detaljnije o ovoj temi govorit će se u nastavku rada.

Vanredne okolnosti, poput prirodnih nesreća, koje je jako teško predvidjeti dovode službe i snage zaštite i spašavanja u zahtjevne uslove djelovanja. Kvalitetno upravljanje sistemom iziskuje stručne ljude na rukovodećim pozicijama. Dobra komunikacija i koordinacija sa službama zaštite i spašavanja olakšava rad u vanrednim okolnostima.

Bitan segment zaštite i spašavanja jeste i preventivno djelovanje kojim se smanjuje rizik od katastrofe. Bosna i Hercegovina kao zemlja koja teži ka integraciji u Evropsku uniju, prihvatila je Hyogo deklaraciju UN-a i Okvir za smanjenje rizika iz Sendaija. Obaveza država koje su prihvatile Sendai okvir za smanjenje rizika, jeste da izrade Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa kao i Program razvoja sistema zaštite i spašavanja.

„Sendai okvir predviđa integriranje smanjenja rizika od katastrofa u razvojne politike i planiranje na nivou vlada, uključujući strategije o smanjenju siromaštva, kao i sektorske i multi-sektorske politike i planove.

Sendai okvir teži također sljedećem cilju: spriječiti nove i smanjiti postojeće rizike od katastrofa kroz implementaciju integriranih i sveobuhvatnih ekonomskih, strukturnih, pravnih, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, obrazovnih, ekoloških, tehnoloških, političkih i institucionalnih mjera koje sprječavaju i smanjuju opasnosti, izloženosti i ranjivosti, te povećavaju spremnost za odgovor i oporavak, a samim tim i jačaju otpornost.

Obaveze zemalja koje su prihvatile Sendai deklaraciju i druge validne dokumente Evropske unije među kojima je i Bosna i Hercegovina su da se realiziraju slijedeće aktivnosti:

- Uspostaviti bazu podataka (statističke informacije, podaci o štetama i gubicima, rizicima od katastrofa, utjecaju i gubicima)
- Uspostaviti efikasan mehanizam koordinacije u katastrofama
- Donijeti strategiju smanjenja rizika od katastrofa u skladu sa klimatskim promjenama koje imaju štetne posljedice po okoliš, zemljište, sigurnost hrane...
- Osnovati fond za slučaj katastrofa u cilju odgovora i oporavka od katastrofa
- Razviti procedure za praćenje implementacije Sendai deklaracije
- Usvojiti i ratificirati relevantne međunarodne pravne instrumente vezane za smanjenje rizika od katastrofa i osigurati mehanizme za njihovu implementaciju
- Donijeti plan aktivnosti za pristupanje Bosne i Hercegovine Mehanizmu civilne zaštite Evropske unije
- Poboljšati dokumente koji tretiraju prekograničnu saradnju u slučaju katastrofa;
- Razvijati strategiju regionalne saradnje smanjenja rizika od katastrofa koja uključuje specifične regionalne programe, regionalne sisteme ranog upozoravanja, stvaranje zajedničkih informacijskih sistema itd.
- Upoznati i educirati javnost o smanjenju rizika od katastrofa, promovirati kulturu prevencije i otpornosti na katastrofe²²

Pored preventivnog djelovanja, koje je ključno u smanjenju rizika od katastrofa, bitan element civilne zaštite je operativno djelovanje tj. djelovanje u vrijeme opasnosti i provođenje mjera zaštite i spašavanja. Ovaj dio podrazumjeva terenski rad koji se često odvija u veoma složenim uslovima. Još jedan važan segment koji je u nadležnosti civilne zaštite, ali i drugih službi zaštite i spašavanja, jeste asanacija područja koje je pogođeno prirodnom nesrećom kako bi se izbjeglo dodatno kompliciranje situacije. Asanacija ugorženog područja podrazumijeva uklanjanje štetnih posljedica od katastrofe. Preventivno, operativno i asanaciono djelovanje predstavljaju fundamentalne mjere civilne zaštite.

²² Program razvoja sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, dostupno na: <https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=1014378>

2.3. Saradnja Civilne zaštite FBiH i Civilne zaštite RS

Nakon završetka ratnih dejstava u Bosni i Hercegovini i nakon što je civilna zaštita podijeljena na entitete, obje entitetske uprave potpisale su „Sporazum o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite“. Prema ovom sporazumu entitetske uprave civilne zaštite u Bosni i Hercegovini dužne su međusobno sarađivati kako bi pružile pomoć ugroženim ljudima i materijalnim dobrima u slučaju prirodne ili druge katastrofe. S obzirom na činjenicu da katastrofe ne poznaju granice, logičan slijed događaja bio je donošenje ovakvog sporazuma, kojim će se omogućiti nesmetana saradnja i pružanje pomoći u vanrednim situacijama. Poseban naglasak stavljen je na saradnju u oblasti: „planiranja i provođenja preventivnih mjera zaštite od poplava, zemljotresa, požara, radiološke opasnosti, zaraznih bolesti, tehnoloških i drugih nesreća i opasnosti; - međusobnom obavještanju o opasnostima, nastanku i posljedicama prirodnih i drugih nesreća; - međusobnoj pomoći u zaštiti, spašavanju i uklanjanju posljedica prirodnih i drugih nesreća; - obrazovanju i osposobljavanju pripadnika štabova, službi i jedinica civilne zaštite i drugih nosilaca zaštite i spašavanja kroz informativne sastanke, kurseve i seminare i druge vidove obuke, te organizovanju i izvođenju zajedničkih vježbi za zaštitu i spašavanje.“ (Sporazum o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite, Službene novine Federacije BiH, broj 36/01.).

Sporazum je stupio na snagu nakon davanja saglasnosti Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Srpske Bosne i Hercegovine 2001.godine.

Usklađivanje Zakona o zaštiti i spašavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine Zakona o Civilnoj zaštiti u Republici Srpskoj, o kojem je bilo riječi ranije, predstavlja jedan vid saradnje entitetskih uprava Civilne zaštite. Kompatibilni i povezani zakoni i obaveze uprava civilne zaštite umnogome su olakšale komunikaciju i saradnju između entitetskih uprava CZ.

2.4. Prednosti i nedostaci sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini

„U oblasti zaštite i spašavanja ljudi od prirodnih i drugih nesreća stanje je unaprijeđeno više u formalnom smislu, jer aktivnosti koje su institucije BiH preduzimale u vrijeme pandemije nisu bile u funkciji efikasnog odgovora na krizu. Pokrenute su aktivnosti na donošenju Strategije za smanjenje rizika od katastrofa u BiH i Programa razvoja sistema zaštite i

spašavanja institucija i organa BiH, ali ti dokumenti još nisu usvojeni od strane Vijeća ministara i Parlamentarne skupštine BiH. Procjena ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nepogoda je ažurirana 2017. i 2019. godine, što predstavlja osnovu za ažuriranje planova zaštite i spašavanja institucija BiH. Pokrenute su, ali nisu do kraja realizovane aktivnosti na uspostavljanju sistema hitnih poziva. Preduzimane su aktivnosti na osiguravanju funkcionalnijeg djelovanja Koordinacionog tijela BiH za zaštitu i spašavanje. Ipak, i pored preduzetih aktivnosti, funkcionalnost ovog tijela u vrijeme trajanja pandemije koronavirusa nije bila na zadovoljavajućem nivou.“ (Revizija učinka, praćenje realizacije preporuka revizije učinka, Aktivnosti institucija u BiH za provođenje zaštite i spašavanja u prirodnoj ili drugoj nesreći, Ured za reviziju institucija u BiH, 2021.)

Bosna i Hercegovina, kao postkonfliktna zemlja, još uvijek se susreće sa različitim problemima u oblasti zaštite i spašavanja. Porazna je činjenica da trideset godina nakon završetka ratnih dejstava na ovom području, još uvijek postoji veliki broj zaostalih mina i neeksplodiranih ubojitih sredstava. Oprema koju koriste demineri je zaostala i neadekvatna za rješavanje ovog problema, međutim institucije i nadležni uglavnom se oslanjaju na donacije drugih država i međunarodnih organizacija, što predstavlja prepreku za napredak sistema zaštite i spašavanja ali i cjelokupne države Bosne i Hercegovine.

Specifičnost organizacije sistema zaštite i spašavanja i njena podijeljenost na entitete imaju negativan uticaj na efikasnost sistema. Nepostojanje Civilne zaštite na državnom nivou i decentralizacija je jedan od ključnih problema ovog sistema, zbog kojeg je otežana komunikacija ali i kvalitet djelovanja nadležnih službi u kriznim situacijama. Iako postoji „Sporazum o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite“, potrebno je i dalje jačati saradnju entitetskih uprava Civilne zaštite.

Poplave koje su zadesile našu zemlju 2014.godine, za sobom su ostavile velike posljedice. Preko 20 ljudi je izgubilo život, uništeni su mnogobrojni stambeni i poslovni objekti, uništena poljoprivredna polja... Reakcija nadležnih službi, nažalost, nije bila u potpunosti efikasna. U operativno djelovanje tokom ove prirodne nesreće uključile su se i Oružane snage, državna i kantonalna ministarstva, ali sama koordinacija svih djelatnika nije bila u potpunosti efikasna, zbog čega su posljedice bile u velikim razmjerima. Smatra se da nakon svake nesreće naučimo određene lekcije iz svojih grešaka, nakon čega bi upravljanje narednom krizom bilo olakšano. Međutim, službe civilne zaštite nisu mnogo naučile iz razornih poplava 2014.godine. Sedam godina kasnije, obilne padavine ponovo su uzrokovale izlivanje mnogih rijeka iz svojih korita. Službe zaštite i spašavanja uložile su velike napore kako bi

zaštitili najugroženija područja, međutim, kao i 2014.godine, poplave su za sobom ostavile velike posljedice. Preventivne mjere poput svakodnevne procjene ugroženosti određenih rizičnih područja umnogome bi ublažile učinke ekstremnih vremenskih uslova. Iz ovog primjera možemo zaključiti da je najbitniji segment zaštite i spašavanja preventivno djelovanje.

Prema procjeni iz dokumenta Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine (2018) smatra se da oslikano stanje organizovanosti civilne zaštite i dostignuti stepen zaštite i spašavanja od pojedinih prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH ukazuje na nezadovoljavajuću ocjenu iako je Federacija BiH uradila odgovarajući zakonski okvir i trasirala put ka postizanju postavljenog cilja, funkcionalnoj zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara. Više se nije postiglo i iz razloga što nije bilo dovoljno političke volje da se ova oblast oslobodi svih vrsta pritisaka i uticaja i prepusti struci, kako na nivou Federacije BiH tako i na nižim nivoima vlasti. Nedostatak je i kadrovske prirode, osim toga što nije izvršena fizička popuna sistematiziranih radnih mjesta, na svim nivoima ona je i neodgovarajuća. Veliki broj mjesta na federalnom nivou, a naročito na nižim nivoima vlasti, popunjavaju kadrovi bez odgovarajuće stručne spremlje, znanja i radnog iskustva potrebnog za obavljanje najsloženijih poslova u državnoj službi ili organima civilne zaštite. U početku primjene zakonskih propisa o osiguravanju posebnih finansijskih sredstava za zaštitu i spašavanje ima pojava nenamjenskog usmjeravanja i trošenja prikupljenih sredstava.

Jedan od nedostataka koji itekako utiču na kvalitet i rad službi zaštite i spašavanja u prirodnim ili drugim nesrećama jeste i neadekvatna oprema. Ranije spomenuti način finansiranja službi zaštite i spašavanja u Federaciji BiH, u vidu naknada svim zaposlenicima u Federaciji, nema vidljive rezultate. Iako se jasno navodi namjena tog novca, svjedoci smo da službe rade sa zastarjelom ili doniranom opremom, a obuke se vrše uglavnom uz posredstvo i finansiranje međunarodnih organizacija kao što su Ujedinjene Nacije. U „Programu razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2018-2025 godine“ navodi se da civilna zaštita raspolaže sa sredstvima i opremom u vidu ručnih alata i lakih ručnih mašina i aparata koji su nedovoljni da bi snage civilne zaštite mogle efikasno djelovati u akcijama zaštite i spašavanja u nastalim prirodnim i drugim nesrećama. Postavlja se pitanje za šta se izdvaja novac od poreskih obveznika koji ima jasno određenu svrhu, tj.nabavka opreme i obuke službi zaštite i spašavanja.

III MEĐUNARODNA SARADNJA U OBLASTI ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Nepredvidivost prirodnih i drugih nesreća, kao i razorne posljedice koje ostavljaju za sobom, iziskuju od država da sklope sporazume prema kojima imaju ovlaštenje na pružanje i traženje pomoći u vanrednim situacijama. Ponekad naponi službenika zaštite i spašavanja nisu dovoljni kako bi se izborili sa prirodnim katastrofama i zbog toga je međunarodna saradnja u oblasti zaštite i spašavanja veoma je značajna za svaku zemlju, pa tako i za Bosnu i Hercegovinu. U Okvirnom Zakonu o zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini precizno je definisana međunarodna saradnja, jasno su određeni principi međunarodne saradnje kao i propisi za traženje i prihvatanje međunarodne pomoći.

Prema Okvirnom Zakonu o zaštiti i spašavanju principi saradnje su:

„(1) Institucije i organi Bosne i Hercegovine nadležni su za ostvarivanje međunarodne saradnje radi provođenja međunarodnih pravnih obaveza, kao i koordinaciju provođenja programa pomoći i razmjene iskustava sa institucijama i organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, te pružanju pomoći u slučaju nastanka prirodnih ili drugih nesreća većih razmjera, naročito onih s potencijalnim prekograničnim efektima. (2) Radi razmjene iskustava i znanja, naučno - tehnoloških dostignuća i materijalnog opremanja u oblasti zaštite i spašavanja, nadležne institucije i organi entiteta i Brčko Distrikta BiH mogu sarađivati sa institucijama značajnim za zaštitu i spašavanje od prirodnih ili drugih nesreća u susjednim i drugim državama istog ili sličnog nivoa organiziranja. (3) Nadležne institucije i organi Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta BiH dužni su međusobno koordinirati aktivnosti saradnje utvrđene stavom (1) i (2) ovog člana.“ (Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 4: tačka 1,2,3.)

Pod međunarodnom saradnjom smatra se :

- „a) priprema i provođenje međunarodnih ugovora, sporazuma i drugih međunarodnih akata i dokumenata iz oblasti zaštite i spašavanja;
- b) razmjena informacija s nadležnim organima drugih država i međunarodnih organizacija o zaštiti i spašavanju;
- c) direktna komunikacija s nadležnim organima drugih država i međunarodnih organizacija u vezi s traženjem i provođenjem prijema i/ili pružanja hitne pomoći;
- d) koordinacija prelazaka državne granice Bosne i Hercegovine i tranzita kroz treće zemlje tokom primanja i/ili pružanja međunarodne pomoći;

- e) usklađivanje djelovanja međunarodnih snaga u zaštiti i spašavanju na teritoriji Bosne i Hercegovine i koordinacija upotrebe snaga zaštite i spašavanja u inozemstvu;
- f) priprema i provođenje međunarodnih konferencija, seminara, kurseva, radionica i vježbi iz oblasti zaštite i spašavanja.“ (Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, član 5)

Bosna i Hercegovina potpisnica je sporazuma sa zemljama regiona (Srbija, Crna Gora, Hrvatska, Slovenija, Sjeverna Makedonija) kao i potpisnica memoranduma o razumijevanju i saradnji sa Turskom, Rusijom, Albanijom i Italijom.

Pored država sa kojima je Bosna i Hercegovina sklopila sporazume, međunarodne organizacije igraju veliku ulogu u pružanju pomoći u slučaju katastrofa. Međunarodne organizacije razvijaju i uspostavljaju mehanizme za operativne zadatke u cilju traženja ili pružanja hitne pomoći državama pogođenim katastrofama.

3.1. Saradnja sa Organizacijom Ujedinjenih nacija

Jedna od međunarodnih organizacija sa kojima je Bosna i Hercegovina sklopila sporazum i čija je članica jeste Organizacija Ujedinjenih nacija, koja je osnovana 1945.godine u San Francisku. Temeljni dokument ove organizacije jeste Povelja UN, u kojoj su opisani osnovni ciljevi i načela ove organizacije, a to su održavanje mira u svijetu, razvoj prijateljskih i humanih odnosa među državama kao i razvijanje saradnje u svim životnim oblastima. Danas Ujedinjene nacije broje 192 zemlje članice. Bosna i Hercegovina članica je Ujedinjenih nacija od 22.05.1992.godine i od tada su ostvareni mandati u Vijeću sigurnosti UN-a, Vijeću za ljudska prava, UN komisiji za izgradnju mira. Na zvaničnoj stranici Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine navedeno je da su „odnosi Bosne i Hercegovine i Ujedinjenih naroda uvjetovani aktualnom međunarodnom političkom i privrenom situacijom koja je dirigitirana praćenjem i aktivnim sudjelovanjem, u rješavanju međunarodnih kriza, tijela Ujedinjenih naroda kojima je Bosna i Hercegovina članica, zatim potencijalnim izborom u

tijela za koja se BiH kandidira, kao i dinamikom rada u tim tijelima. Politička pitanja uglavnom su u vezi sa praćenjem rada Vijeća sigurnosti te Skupštine i odbora Skupštine.“

U svrhu ostvarivanja ciljeva i načela ove organizacije stvorena je široka lepeza organizacija koje su dio sistema Ujedinjenih nacija. Neke od organizacija su: „UN DMT – tim za upravljanje u katastrofama- formira se u svakoj državi podložnoj katastrofama, a ovim timom predsjedava koordinator UNDP-a ili UNOCHA“ (Huseinbašić, 2006:59); UN OCHA – Ured Ujedinjenih nacija za koordinaciju humanitarnih poslova; UNDAC – podsistem Ujedinjenih nacija za procjenu katastrofe i koordinaciju pomoći; UNHCR – Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice; UNICEF – Fondacija Ujedinjenih nacija za djecu; WHO – Svjetska zdravstvena organizacija; UNDP – Program Ujedinjenih nacija za razvoj...

3.1.1. Razvojni program Ujedinjenih nacija

Organizacija Ujedinjenih nacija, kroz svoje podorganizacije, pruža pomoć našoj zemlji u svim životnim aspektima. Bosna i Hercegovina kao zemlja koja je označena kao visoko izložena rizicima, pažnju treba usmjeriti na preventivne mjere, u čemu Razvojni program Ujedinjenih nacija igra veliku ulogu kroz svoje projekte.

UNDP je organizacija koja se zalaže za održivi razvoj u zemljama u kojima datira i na taj način pravi vezu između zemalja sa iskustvom, vještinama, znanjem i kapacitetima kako bi učestvovala u izgradnji boljeg života za sve ljude. Razvojni program Ujedinjenih nacija postoji u 170 zemalja širom svijeta i zalaže se za razvoj i rješenja i pomaže u boljem odgovoru na izazove koji predstoje. U Bosni i Hercegovini, Razvojni program Ujedinjenih nacija podržava ekonomski razvoj, društveni razvoj i radi na jačanju otpornosti na prirodne i druge nesreće, koje su u posljednje vrijeme, nažalost, veoma česte. Kako navodi Huseinbašić, „UNDP osigurava administrativnu i operativnu podršku rezidentnom koordinatoru UN-a pogođenog područja, institucionaliziranog na državnom nivou, ali i štabovima za upravljanje katastrofama. Kada izbije katastrofa, koja posljedično izmijeni sliku dotadašnje razvijenosti toga područja, resursi UNDP stavljaju se u funkciju tehničke pomoći u planiranju i upravljanju katastrofom uz saglasnot vlade te države“ (Huseinbašić, 2009:132). Razvojni

program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini postoji još od 1996.godine i kroz svoje projekte pokazao je stručnost i iskustvo i tako opravdao povjerenje kako vlasti tako i građana. Jedan takav projekt pod nazivom „Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj u Bosni i Hercegovini“ naglašava da su, usljed klimatskih promjena, katastrofe postale učestale, ali da to nije potaknulo vlasti u zemlji da se na odgovarajući način suoči sa katastrofama. U fokus su stavljane preventivne mjere, kao najbolji pristup smanjenja rizika od katastrofa. Lokalne samouprave, kao nivo vlasti koji prvi reaguje u slučaju katastrofe, imaju priliku pokrenuti promjene kako bi se smanjio rizik od katastrofa na lokalnom nivou. Ovaj program ima za cilj poboljšanje lokalnih mehanizama koordinacije u području smanjenja rizika od katastrofa.²³ Mnogobrojni projekti Organizacije Ujedinjenih nacija u znatnoj mjeri olakšavaju službama zaštite i spašavanja suočavanje sa krizama. Edukacija i obučavanje službenika, doniranje neophodne opreme, provođenje preventivnih mjera, asanacija i oporavak nakon katastrofe obilježja su saradnje između Ujedinjenih nacija i službi zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini. Detaljnije o konkretnim projektima Razvojnog programa Ujedinjenih nacija bit će riječi u nastavku rada.

²³ Joint Swiss UN Programme: Disaster Risk Reduction for Sustainable Development in Bosnia and Herzegovina, dostupno na: https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/climate-and-disaster-resilience/SwissUN4DRR.html

IV ULOGA RAZVOJNOG PROGRAMA UJEDINJENIH NACIJA U ZAŠTITI I SPAŠAVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Prirodne katastrofe i druge nesreće često uzrokuju ugrožavanje ljudskih života, velike materijalne štete, privredne, ekonomske i druge gubitke. Zbog toga je odgovornost na državi da zaštiti i pomogne ugroženom stanovništvu. Kada nacionalni kapaciteti postanu preopterećeni, na zahtjev vlade, međunarodna zajednica može pružiti podršku / humanitarnu pomoć. U većini slučajeva bez navedene pomoći ne bi katastrofe niti bile sanirane.

Međunarodne organizacije poput Ujedinjenih nacija poseban fokus stavljaju na saradnju država u sferi zaštite i spašavanja. U sklopu različitih projekata i inicijativa Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini pruža podršku našoj zemlji kako bi se osigurao održivi razvoj. Kompleksan sistem zaštite i spašavanja, nedostatak adekvatne opreme, nedostatak stručnih kadrova na rukovodećim pozicijama su razlozi zbog kojih sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini nije u potpunosti funkcionalan. Postojanje međunarodne organizacije poput Ujedinjenih nacija od velikog je značaja za našu zemlju.

Trenutno, gorući problem u našoj zemlji, ali i šire, predstavljaju klimatske promjene. Ekstremni vremenski uvjeti su direktni uzročnici sve češćih prirodnih nesreća. Organizacija Ujedinjenih nacija ulaže velike napore kako bi naglasila postojanje tog problema. Još 1992.godine Ujedinjene nacije održale Okvirnu Konvenciju o klimatskim promjenama. Konvencija je nastala sa ciljem lakšeg suočavanja sa novim izazovima koji su uzrokovani klimatskim promjenama.

„Bosna i Hercegovina je ratificirala UNFCCC 2000. godine. Nakon ratifikacije UNFCCC-a, BiH je učinila niz nastojanja da uspostavi odgovarajuće političke, institucionalne i pravne okvire kako bi ispunila obaveze iz Konvencije. Na osnovu zajedničkog sporazuma oba relevantna entiteta, Kontakt institucija BiH prema UNFCCC je Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS. Za uspješno provođenje obaveza Bosne i Hercegovine u skladu sa Konvencijom, osnovan je Odbor za klimatske promjene BiH sa 32 predstavnika. Kao posljedica toga, u skladu sa zaključcima sa 66. sjednice Vijeća ministara BiH (održane 16. maja 2002. godine), osnovan je Pododbor za klimatske promjene BiH, koji

se sastoji od 10 članova, i većina članova Pododbora također je imenovana u Odbor za klimatske promjene BiH.“²⁴

Prvi nacionalni izvještaj u skladu sa Okvirnom konvencijom o klimatskim promjenama u Bosni i Hercegovini, urađen je uz podršku Razvojnog programa Ujedinjenih nacija.

Uz podršku Europske Unije i drugih država, Razvojni program Ujedinjenih nacija provodi mnogobrojne projekte u Bosni i Hercegovini. Tako je u suradnji sa Republikom Češkom, kao glavnim finansijerom, Razvojni program Ujedinjenih nacija izradio „Priručnike za zaštitu od učestalih tipova prirodnih i drugih nesreća“. Ovi priručnici sastavljeni su u sklopu projekta „Jačanje otpornosti na katastrofe Livna, Mrkonjić Grada i Maglaja“. Projekat je finansiran od strane Republike Češke, a realizovan od strane UNDP-a. Realizacija ovog projekta ne bi bila moguća bez saradnje sa lokalnim upravama Civilne zaštite.

Sadržaj ovih priručnika fokusiran je na zaštitu od poplava, zaštitu od požara, zemljotresa, klizišta, obilnih snježnih padavina i lavina, industrijskih nesreća. Naravno, priručnici predstavljaju samo smjernice nadležnim za djelovanje u katastrofi, a ne kao zamjena zakonima prema kojima se obavljaju zadaci zaštite i spašavanja.²⁵ U priručniku su opisane sve mjere koje nadležni trebaju obavljati. Počevši od preventivnih mjera, u koje se ubraja svakodnevna procjena ugroženosti područja, plan zaštite i spašavanja u slučaju nesreće, pa sve do akcije spašavanja koju provode službe zaštite i spašavanja i otklanjanja posljedica katastrofe. Osim uputa za službe zaštite i spašavanja, u priručniku se nalaze i smjernice za građane, to jeste upute koje bi trebali poštovati prije, za vrijeme i nakon katastrofe. „Priručnici za zaštitu od učestalih tipova prirodnih i drugih katastrofa“ veoma su značajni za sve stanovnike naše zemlje. Zbog nepredvidivosti prirodnih i drugih nesreća dobro je znati osnovne preventivne mjere, ali i osnovne mjere spašavanja u slučaju prirodnih katastrofa kako bi se izbjegle razorne posljedice i gubitak života.

Razvojni program Ujedinjenih nacija kroz svoje projekte radi na unapređenju sistema ranog upozoravanja na prirodne i druge nesreće, što će umnogome olakšati i poboljšati rad službi za zaštitu i spašavanje.

²⁴ Prvi nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine u skladu sa Okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, Banja Luka, 2009.

²⁵ Priručnici za zaštitu i spašavanje od učestalih tipova prirodnih i drugih nesreća, dostupno na: <http://fucz.gov.ba/wp-content/uploads/2019/09/Prirucnici-za-zastitu-od-ucestalih-tipova-prirodnih-i-drugih-nesreca.pdf>

4.1. Podrška Razvojnog programa Ujedinjenih nacija za protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini

Kao postkonfliktna zemlja, Bosna i Hercegovina se još uvijek susreće sa različitim izazovima na svom putu prema članstvu u Europskoj Uniji. Skoro trideset godina nakon završetka ratnih dejstava na ovim prostorima, postoji veliki problem u vidu zaostalih minskih polja. S ciljem stvaranja sigurnijeg okruženja za život, Razvojni program Ujedinjenih Nacija, kao važan partner za razvoj i napredak, uložio je velike napore kako bi Bosna i Hercegovina bila sigurna zemlja bez mina. Nakon okončanja ratnih dejstava, Bosna i Hercegovina kao postkonfliktna zemlja nije bila u mogućnosti da se nosi sa izazovima velikog broja zaostalih minskih polja. Od 1996.godine, UNDP je aktivno uključen u pružanje podrške Bosni i Hercegovini u borbi protiv mina. Jedan od prvih projekata Razvojnog programa bila je uspostava Centra za protuminsko djelovanje (Mine Action Center), čiji je zadatak bio sastavljanje i ažuriranje baze podataka o protuminskom djelovanju. Ova baza podataka bila je osnov za koordinaciju i dalje funkcioniranje programa protuminskog djelovanja. Razvojni program Ujedinjenih Nacija nastavio je sa pružanjem podrške u protuminskom djelovanju u BiH. S tim u vezi, 1998.godine osnovan je Program protuminskog djelovanja (Mine Action Programme) koji je urađen kroz tri faze. Prva faza bila je usmjerena na uspostavu operativne nacionalne strukture za protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini, koja će preuzeti obaveze i odgovornosti za koordinaciju protuminskog djelovanja od UNMAC-a (UN Centra za protuminsko djelovanje). Tako je uspostavljen BHMAC, koji je imao odgovornost da koordinira enitetske programe protuminskog djelovanja, ali nije imao direktne ovlasti nad njihovim finansiranjem i operacijama. Postojali su mnogobrojni problemi u funkcioniranju ovog centra. Prije svega, loša saradnja i komunikacija između Federacije BiH i Republike Srpske, a zatim sistem vlasti koji je poticao korupciju. Druga faza Programa bila je uvećanje i stabilizacija kapaciteta nacionalnih upravljačkih struktura za nadzor i upravljanje nacionalnim programom protuminskog djelovanja. Završna faza Programa protuminskog djelovanja pokrenuta je 2004.godine kroz Integrirani program protuminskog djelovanja (Integrated Mine Action Programme). Pomoću integriranog programa uvećana su i unaprijeđena sredstva za uklanjanje mina i ubrzana je obnova društvenih i ekonomskih aktivnosti u Bosni i Hercegovini. Također, potpomognuta je stabilizacija nacionalnih struktura protuminskog djelovanja kao i kapaciteti za efikasno izvršavanje koordinacije protuminskog djelovanja. Prema podacima iz završnog

izvješća „Srednjoročni pregled Integriranog Programa protuminskog djelovanja“²⁶ evaluacijski tim zaključio je da su nacionalni kapaciteti za protuminsko djelovanje sposobni planirati i koordinirati protuminskim akcijama u zemlji. Međutim, kompleksna ustavna struktura i finansijske poteškoće Bosne i Hercegovine kao postkonfliktne zemlje, potakle su na kontinuirano donatorsko finansiranje za podršku nacionalnim strukturama.

Razvojni program Ujedinjenih nacija, kroz svoje projekte nastavlja pružati podršku Bosni i Hercegovini kako bi bila sigurna zemlja bez mina. Jedan od projekata je MAGMA Project (The Mine Action Governance and Management)²⁷ koji za cilj ima pružanje potpore vlastima za protuminsko djelovanje, povećanje transparentnosti i sposobnosti planiranja, implementacija i realizacija savremenih standarda protuminskog djelovanja za brže čišćenje minskih polja. Provedba ovog projekta odvija se kroz pružanje tehničke pomoći i savjeta, organizaciju događaja za obuku osoblja, unapređenje sistema upravljanja informacijama BHMACH-a i nabavka informatičke opreme za lakše obavljanje svakodnevnih aktivnosti. Minska polja, osim što predstavljaju prijetnju po život ljudi, imaju mnogo veći uticaj. Usljed eksplozije moguće je pokrenuti požare koji uništavaju dragocijene šume, a kojima vatrogasci ne smiju prići zbog opasnosti od eksplozije. Mnogo plodnih zemljišta prekriveno je minskim poljima, zbog čega nije moguće obavljati poljoprivredne aktivnosti na tim područjima...

Rezultati koji su postignuti kroz ovaj projekat su veoma značajni za dalje upravljanje protuminskim djelovanjem. Izrađena je i prihvaćena nova Nacionalna strategija protuminskog djelovanja 2018-2025, uspostavljen je Odbor donatora u BiH, implementirana je kampanja podizanja svijesti javnosti o postojanju i opasnostima od mina kroz mobilnu aplikaciju koja je dostupna svima.

Zahvaljujući inicijativama Europske unije, naporima BHMACH-a i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, Razvojnog programa Ujedinjenih nacija i EUFOR-a mnoga područja su očišćena od mina. S tim u vezi, opasna područja prekrivaju 1,96% ukupne površine zemlje, što još uvijek predstavlja veliku prijetnju za sigurnost građana Bosne i Hercegovine.

Nakon više od dvadeset godina od završetka ratnih dejstava, nacionalni kapaciteti za upravljanje protuminskim djelovanjem su još uvijek nedovoljni kako bi ostvarili zadovoljavajuće rezultate. Porazna je činjenica da se službe za protuminsko djelovanje u najvećoj mjeri oslanjaju na donacije međunarodnih organizacija i drugih država u vidu

²⁶ Mid-term Review of the UNDP Integrated Mine Action Programme (IMAP) Final Report, Geneva, 2006. Dostupno na: <https://www.gichd.org/fileadmin/GIACHD-resources/rec-documents/Evaluation-Bosnia-UNDP-IMAPR-GIACHD-July2006.pdf>

²⁷ MAGMA Project, dostupno na: <https://www.undp.org/bosnia-herzegovina/projects/magma-project>

deminerske opreme. Najveći razlog tome jeste nedostatak budžetskih sredstava i vlast koja potiče korupciju, što predstavlja prepreku za razvoj vlastitih kapaciteta koji će pružiti efikasan odgovor u slučaju nesreća. Zahvaljujući kontinuiranoj podršci UNDP-ja, koja se ogleda kroz doniranje neophodne opreme, obuke službenika, i druge vrste tehničke pomoći, omogućena je učinkovitija realizacija deminerskih aktivnosti.

4.2. Podrška Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u oporavku od poplava

Pored pružanja podrške u protuminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini, Razvojni program Ujedinjenih nacija fokusiran je i na druga područja djelovanja. U posljednje vrijeme svjedoci smo sve češćih ekstremnih vremenskih uvjeta, koji su direktni uzročnici učestalijih prirodnih nesreća. Organizacija Ujedinjenih nacija ulaže velike napore kako bi naglasila postojanje tog problema. Još 1992.godine Ujedinjene nacije su održale Okvirnu Konvenciju o klimatskim promjenama, što je ratificirala i Bosna i Hercegovina 2000.godine. Konvencija je nastala sa ciljem lakšeg suočavanja sa novim izazovima koji su uzrokovani klimatskim promjenama.

Ekstremni vremenski uvjeti u vidu obilnih padavina, kao i destrukcija okoliša kroz prekomjerno krčenje šuma, gradnja u opasnim i rizičnim područjima, erozija riječnih korita i tome slično, predstavljaju faktore koji su imali uticaja na najveće poplave koje su zadesile našu zemlju u posljednjih stotinu godina. Za vrijeme najvećih poplava u BiH 2014.godine, Razvojni program Ujedinjenih nacija organizirao je pomoć civilnoj zaštiti i nadležnim službama u vidu donacija pumpi za izbacivanje vode iz poplavljenih objekata, također mnoga područja su ostala bez snadbijavanja električnom energijom, od strane UNDP-ja donirani su i generatori za proizvodnju struje.. Neposredno nakon katastrofe Razvojni program Ujedinjenih nacija pokrenuo je akciju procjene štete. Tako su uključene mnogobrojne nevladine organizacije u gradovima pogođenim poplavama kako bi se što efikasnije prikupili podaci o stepenu štete. Nakon katastrofe koja je za sobom ostavila velike posljedice, Razvojni program Ujedinjenih nacija pokrenuo je projekat pod nazivom „EU Floods Recovery Programme“ , u vrijednosti od 43,52 miliona eura (najvećim dijelom finansiran od strane EU, proveden od strane UNDP) pružena je pomoć u normalizaciji života ljudi u poplavama pogođenim područjima. Aktivnosti programa bile su usmjerene na obnovu vitalne infrastrukture javnog sektora i ponovno uspostavljanje kritičnih ključnih javnih usluga, hitnu obnovu privatnih

stanova za najugroženije i marginalizirane ljude, revitalizaciju lokalnog gospodarstva i poljoprivredne proizvodnje te obnovu komunalne infrastrukture²⁸

Nakon poplava koje su ostavile dramatične posljedice, uz ovaj projekat, UNDP je nastavio sa kontinuiranim pružanjem pomoći najugroženijem stanovništvu. Fokus projekata bio je oporavak od poplava u svim sferama života. Prema podacima iz godišnjeg izvještaja o rezultatima UN-a u Bosni i Hercegovini ²⁹, kroz svoje projekte pomoći poboljšan je kvalitet života preko pola miliona ljudi (od čega 40% žena) u područjima pogođenim poplavama. Nudeći brzu i efikasnu pomoć oporavku usmjerenom na ljude, Ujedinjene nacije su uz podršku donatora i vlada u iznosu od 73,5 miliona USD doprinijele povratku zemlje na put socioekonomskog razvoja. Od 2014. godine su Ujedinjene nacije i dalje pomagale odgovor na vanredne situacije i oporavak, kao i smanjenje rizika od katastrofa za preko 600.000 ljudi, renoviravši preko 6.082 stambenih jedinica, obnovivši preko 150 javnih objekata i sačuvavši preko 5.000 radnih mjesta.

Program oporavak od poplava- Stambene intervencije, u vrijednosti od 15 miliona eura (najveći dio finansiran od strane EU-12,5miliona eura), u suradnji sa Vladom Federacije Bosne i Hercegovine i Vladom Republike Srpske proveden je od strane Razvojnog programa Ujedinjenih nacija. Također, pružena je pomoć u području poljoprivredne proizvodnje, koja je pretrpjela velike štete tokom katastrofe. Poljoprivrednicima su donirani staklenici sa pratećom opremom i ulaznim zalihama za sadnju povrća; košnice za pčelarstvo; male poljoprivredne mašine i oprema.

Prema Izvještaju o evaluaciji EU programa za oporavak od poplava u Bosni i Hercegovini (2017) navodi se da je Program bio efikasno implementiran i da je u velikoj mjeri doprinio oporavku poplavljenih područja. Najugroženije stanovništvo, njih 14.474 je moglo da se vrati svojim kućama, 50.467 djece je moglo da nastavi školovanje, opštinske službe za potrebe građana i zdravstvene ustanove su ponovo stavljene u funkciju. 5.952 radnih mjesta je zadržano ili otvoreno zahvaljujući odobrenoj pomoći za mala i srednja preduzeća i poljoprivredni sektor.³⁰

²⁸ EU Floods Recovery Programme, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/ourwork/eu_floods_recovery_programme/overview.html

²⁹ Godišnji izvještaj o rezultatima UN-a u Bosni i Hercegovini, 2020, dostupno na:

https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2021-07/Report_BHS_%237.pdf

³⁰ Evaluation report of the EU Floods Recovery Programme in BiH, dostupno na: <https://europa.ba/?p=49803>

Nažalost, kao jedan od faktora koji su imali uticaja na razorne posljedice poplava, može se ubrojati izostanak pravovremene reakcije nadležnih službi, kao i loša organizacija i koordinacija službi za zaštitu i spašavanje. Razvojni program Ujedinjenih nacija u suradnji sa Europskom Unijom uložili su velike napore kako bi se nastavio normalan tok života u područjima koja su pretrpjela velike štete. Međutim, ove velike poplave iz 2014.godine nisu poslužile kao jedna vrsta lekcije nacionalnim vlastima kako bi se u budućnosti nadležne službe Bosne i Hercegovine mogle nositi sa sličnim katastrofama. Godinama nakon poplava 2014.godine, vlasti u Bosni i Hercegovini su nespremljene na ovakve vrste nepogoda. Godine 2019. slična situacija pogodila je našu zemlju. Obilne padavine uzrokovale su izlivanje mnogobrojnih rijeka. Štete su bile velike, uništeni su stambeni objekti, poslovni objekti, ugroženi ljudski životi...Kao najveću prepreku adekvatnom odgovoru na katastrofe, nadležni i odgovorni vide u finansiranju i usvajanju budžeta. Nedostatak sredstava itekako se osjeti u ovakvim situacijama.

4.2.1. Procjene štete i praktična uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija - realizacija projekta

Dramatične posljedice obilnih padavina koje su zadesile našu zemlju 2014.godine, pogoršale su već loše socio-ekonomske uvjete u Bosni i Hercegovini. Preko peteset posto lokalnih samouprava bilo je na neki način pogođeno ovom situacijom i pretrpjeli su različite štete. Najveće posljedice zabilježene su na stambenim jedinicama, infrastrukturi i vitalnim uslugama.

Prema podacima iz dokumenta Procjene potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini (2014) , koji su provele institucije vlasti Bosne i Hercegovine na svim nivoima, procijenjeno je da je ukupno 81 administrativna jedinica (općine, gradovi i Brčko Distrikt) pretrpjela štetu, gubitke i štetne posljedice po društvo i okoliš. Oko 90.000 osoba je privremeno raseljeno iz svojih domova, a više od 40.000 osoba je smješteno privremeno u javne ustanove ili kod rodbine i prijatelja.

U dokumentu (2014) se procjenjuje da su poplave u Bosni i Hercegovini uzrokovale štete i gubitke jednake gotovo 15% BDP-a, od čega je u štetama 9,3% a u gubicima 5,6% BDP-a. Taj procenat je jednak iznosu od 2,49 milijarde BAM u štetama i 1,49 milijarde BAM u gubicima. Najteže pogođeni sektori su poljoprivreda, transport i privreda.

Institucije vlasti u Bosni i Hercegovini evidentirale su štete i gubitke i napravile okvirnu procjenu šteta i gubitaka uzrokovanih poplavama.

Sektor	Štete	Gubici	Ukupan iznos
Poljoprivreda	204,090,000	162,070,000	366,160,000
Obrazovanje	15,720,000	1,300,000	17,020,000
Energetski sektor	97,140,000	102,280,000	199,420,000
Zaštita od poplava	96,300,000	-	96,300,000
Zdravstvo	11,330,000	92,180,000	103,510,000
Stambeni sektor	830,800,000	55,600,000	886,400,000
Privreda i zapošljavanje	677,800,000	873,260,000	1,551,060,000
Javne usluge	35,920,000	17,700,000	53,620,000

Transport i komunikacije	511,960,000	168,080,000	680,040,000
Vodovod i kanalizacija	10,640,000	4,050,000	14,690,000
Gender	-	16,550,000	16,550,000
Ukupan iznos	2,491,700,000	1,493,070,000	3,984,770,000

Tabela 1- ukupan iznos šteta i gubitaka

(Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini, 2014.)

Raspolažući vlastitim kapacitetima i finansijskim sredstvima, Bosna i Hercegovina nije bila u mogućnosti samostalno obaviti cjelokupan oporavak i obnovu nakon katastrofe uzrokovane obilnim padavinama.

Također, uz procjenu šteta i gubitaka nastalih posljedicom ekstremnih vremenskih uvjeta i poplava, institucije vlasti u Bosni i Hercegovini napravile su okvirnu procjenu potreba za oporavak i obnovu najugroženijih sektora.

Sektor	Potrebe za oporavak	Potrebe za obnovu
Poljoprivreda	68,220,000	20,670,000
Obrazovanje	10,400,000	17,300,000
Energetski sektor	6,680,000	118,710,000
Zaštita od poplava	-	358,800,000
Gender	17,550,000	-
Zdravstvo	92,680,000	11,330,000
Stambeni sektor	15,040,000	820,880,000
Privreda i zapošljavanje	183,640,000	865,000,000
Javne usluge	19,900,000	40,350,000
Sigurnost	77,680,000	-
Transport	-	691,150,000
Vodovod i kanalizacija	7,550,000	10,640,000
Ukupan iznos	499,340,000	2,954,830,000

Tabela 2-ukupan iznos potreba za oporavak i obnovu

(Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini, 2014.)

Kroz dokument Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini (2014) procijenjeno je oko 3 milijarde BAM štete i gubitaka. Oslanjajući se na vlastite kapacitete i raspoloživa finansijska sredstva, Bosna i Hercegovina bila je u mogućnosti nositi se sa ranim oporavkom, to jeste saniranjem i smanjenjem kratkoročnih negativnih efekata kroz oporavak sistema javnih usluga i smanjenje rizika od nadolazećih prirodnih nesreća.

Kroz Program oporavka od poplava u Bosni i Hercegovini, uz suradnju sa IOM (Internacionalnon organizacijom za migracije), Arbeiter-Samariter-Bund i Hilfswerk International Austria, zajedno sa partnerskim općinama i gradovima potpomognuto je 44 općine u Bosni i Hercegovini koje su bile najugroženije tokom razornih poplava koje su zadesile našu zemlju 2014.godine. Program je implementiran u 44 općine u Bosni i Hercegovini: Banja Luka, Bratunac, Brod, Bijeljina, Dobož, Dobož Istok, Cazin, Domaljevac-Šamac, Donji Žabar, Goražde, Gračanica, Jezero, Kalesija, Laktaši, Kakanj, Kostajnica, Lošare, Maglaj, Modriča, Novi Grad, Orašje, Odžak, Petrovo, Prijedor, Prnjavor, Srbac, Sapna, Srebrenik, Šamac, Šekovići, Šipovo, Teslić, Tešanj, Travnik, Tuzla, Vareš, Vlasenica, Ugljevik, Vogošća, Zavidovići, Zenica, Zvornik i Žepče.

Praktična uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija može se vidjeti kroz njihov projekat „Integrisanje klimatskih promjena u smanjenje rizika od poplava u slivu rijeke Vrbas“(2015).

Prethodno je bilo govora o zalaganju Ujedinjenih nacija i ukazivanju na rastući problem koji predstavljaju klimatske promjene. Nakon razornih poplava koje su zadesile našu zemlju, Razvojni program Ujedinjenih nacija započeo je sa programima kojima je u fokusu preventivno djelovanje i rano upozoravanje na mogućnost ekstremnih uvjeta koji bi bili uzročnici prirodne nesreće. U maju 2014.godine, područje u slivu rijeke Vrbas bilo je veoma rizično područje i poplave su prouzokovale mnoge štete i gubitke. Razvojni program Ujedinjenih nacija prepoznao je ovo mjesto kao mjesto sa velikim rizikom od ponovnog izlivanja rijeke u slučaju obilnih padavina, stoga je realiziran ovaj projekat. Cilj ovog projekta jeste da se vlasti i lokalne zajednice prilagode budućim rizicima i strateški odgovore na buduće izazove. Kroz nove prilagodljive tehnologije, donaciju opreme civilnoj zaštiti, izradu metodologije za mapiranje rizika, kreiranje mape opasnosti i rizika koji su dostupni svima, unaprijeđenje informacionih sistema realiziran je projekat i omogućena je jedna vrsta taktičkog upravljanja rizikom od poplava. Ovo je veliki korak za lokalnu zajednicu, jer zbog preventivnog djelovanja i podizanja svijesti kod građana smanjuje se rizik od katastrofe. Naravno rizik ne može biti u potpunosti otkonjen zbog nepredvidivosti prirodnih nesreća i ekstremnih vremenskih uvjeta, ali na ovaj način su i nadležne službe ali i građani više aktivirani i angažovani.

Praktična uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija vidljiva je i kroz projekat Flood Recovery-Housing Intervention (2017-2021) u koji je uloženo ukupno 15 miliona eura³¹ i proces implementacije ovog projekta bio je zadovoljavajući. Ciljevi programa bili su poboljšanje stambenih uslova za ugroženo stanovništvo čiji su domovi oštećeni za vrijeme poplava i klizišta u maju 2014.godine, obnavljanje i razvoj ekonomskih mogućnosti na ugroženo stanovništvo i bio je druga faza napora Europske unije za oporavak od poplava iz 2014.godine. Program je sproveden u 45 opština/gradova u Bosni i Hercegovini.

Završena je izgradnja ukupno 203 nove stambene kuće i sanacija 182 kuće. Prema evaluaciji projekta - Oporavak od poplava-stambene intervencije (2021), procijenjeno je da je efikasnost ovog projekta veoma zadovoljavajuća. S tim u vezi, kroz implementaciju ovog projekta

³¹ Projekt je sufinansiran od strane Europske unije, Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i partnerskih općina i gradova u Federaciji Bosne i Hercegovine: Zeničko-dobojski kanton, Cazin, Doboj Istok, Domaljevac-Šamac, Goražde, Gračanica, Gradačac, Kakanj, Kalesija, Maglaj, Odžak, Orašje, Sapna, Srebrenik, Tešanj, Travnik, Tuzla, Vareš, Vogošća, Zavidovići, Zenica i Žepče.

pružena je pomoć najugroženijem stanovništvu, a neki su uspjeli i poboljšati svoje životne okolnosti kroz pružanje novih mogućnosti za napredak.

Pomoć se pružala i kroz podršku za samoodrživu poljoprivredu i programe samozapošljavanja. Programi samozapošljavanja prelaze na neki veći nivo pomoći zbog toga što je ugroženima omogućeno vođenje vlastitih malih biznisa i tako ostvarivati vlastite prihode uz pomoć UNDP-ja. Kako navodi Razvojni program Ujedinjenih nacija na svojoj internet stranici, korisnici ekonomske stavke su uz pakete pomoći koji su uručeni od strane UNDP-ja ostvarili prihode od ukupno 277 000 BAM. Prema podacima na zvaničnoj stranici Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, korisnici Programa bili su iz 167 domaćinstava iz 31 općine u Bosni i Hercegovini. Uz pakete pomoći koje su predstavnici Razvojnog programa Ujedinjenih nacija uručili ugroženom stanovništvu, kroz ovaj projekat organizirane su i obuke za korisnike kako bi stekli potrebno znanje i vještine za razvoj i vođenje vlastitih biznisa. Pored osnovnih potreba za ugroženo stanovništvo, Razvojni program Ujedinjenih nacija imao je za cilj i ekonomski osnažiti i pružiti šansu korisnicima ovog Programa za povećanjem vlastitih prihoda kroz vođenje malih biznisa, što je uspješno izvršeno.

4.2.2. Analiza budžeta projekta „Oporavak od poplava-stambene intervencije“

Imajući u vidu činjenicu da je projekat Oporavak od poplava-stambene intervencije najvećim dijelom finansiran od strane Evropske Unije, Razvojni program Ujedinjenih nacija sklopio je sporazum sa Evropskom Unijom u kojem je definiran i jasno naznačen budžet samo za prvu godinu realizacije projekta, nakon čega su se na godišnjem nivou ugovarala dalja donatorska sredstva, uz prikaz dosadašnjih ulaganja.

Lokalne i entitetske vlade Bosne i Hercegovine odigrale su značajnu ulogu u oporavku od poplava najugroženijem stanovništvu u vidu sufinansiranja projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija. Prema podacima iz Evaluacije projekta Oporavak od poplava-stambene intervencije (2021) ukupna vrijednost građevinskih radova iznosila je oko 9,5 miliona BAM

uz sufinansiranje od strane lokalnih vlasti u iznosu od 1.153.000 BAM i od strane entiteta Federacija Bosne i Hercegovine u iznosu od 1.100.000 BAM. Dodatno su lokalne samouprave pružile pomoć korisnicima za kupovinu zemljišta za kuće, izgradnju infrastrukture, izdavanje urbanističkih i građevinskih dozvola u iznosu od oko 866.000.BAM

Na grafikonu ispod su prikazani ukupni iznosi investicija i iznosi sufinansiranja za sve partnerske lokalne samouprave

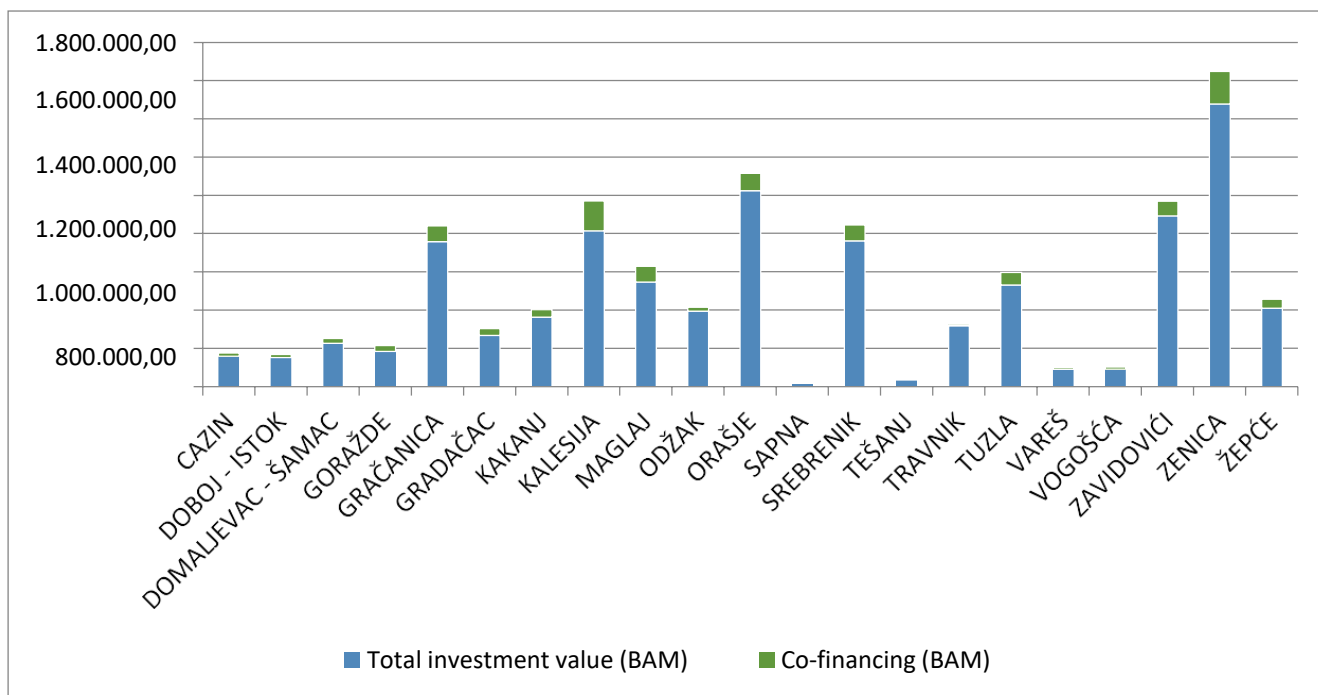

Tabela 4 ukupan iznos investicija i sufinansiranja

(Evaluation Report-Flood Recovery Housing Interventions of Bosnia and Herzegovina, 2021.)

Finansijska sredstva i budžet samog projekta planirani su na godišnjem nivou prema sporazumu koji je sklopljen između Europske unije, koja je najveći donator i finansijer ovog projekta, i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija koji su implementatori projekta, a upravljanje budžetom uređeno je u skladu sa godišnjim planom Razvojnog programa.

U tabeli ispod prikazani su iznosi planirane potrošnje i ostvarene potrošnje u američkim dolarima.

FY	SECTOR/Project title	Project ID	AWP/MDP=TARGET	2017 Expenses		Execution Rate	
2017	UNDP Flood recovery - Housing FBIH	00106342	162.102,47		55.568,13		
	ASB Flood recovery - Housing FBIH	00106343	93.950,67		0,00		
	HWA Flood recovery - Housing FBIH	00106344	71.558,65		0,00		
Total Flood Recovery FBIH 2017			327.611,79		55.568,13	17%	
SECTOR/Project title	Project ID	TOTAL AWP in Atlas	2018 MD PLAN = TARGET	FINAL 2018 Expenses			
2018	UNDP Flood recovery - Housing FBIH	00106342	796.132,52	485.167,47	569.023,68		
	ASB Flood recovery - Housing FBIH	00106343	1.430.963,91	535.317,07	406.630,37		
	HWA Flood recovery - Housing FBIH	00106344	1.344.036,89	214.028,40	213.791,22		
Total Flood Recovery FBIH 2018			3.571.133,32	1.234.512,94	1.189.445,27	33%	96%
SECTOR/Project title	Project ID	TOTAL AWP in Atlas	2019 MD PLAN = TARGET	FINAL 2019 Expenses			
2019	UNDP Flood recovery - Housing	00106342	666.805,65	691.990,66	666.925,85		
	ASB Flood recovery - Housing F	00106343	1.645.306,87	1.669.519,20	1.651.544,03		
	HWA Flood recovery - Housing F	00106344	2.066.149,80	1.786.426,69	2.065.986,46		
Total Flood Recovery FBIH 2019			4.378.262,32	4.147.936,55	4.384.456,34	100%	106%
SECTOR/Project title	Project ID	TOTAL AWP in Atlas	2020 MD PLAN = TARGET	2020 Expense			
2020	UNDP Flood recovery - Housing	00106342	1.275.352,00	876.276,36	830.597,05		
	ASB Flood recovery - Housing F	00106343	701.457,16	678.068,95	646.727,78		
	HWA Flood recovery - Housing F	00106344	351.944,12	351.944,13	324.122,42		
Total Flood Recovery FBIH 2020			2.328.753,28	1.906.289,44	1.801.447,25	77%	95%
TOTAL Flood Recovery FBIH:			10.605.760,71	7.288.738,93	7.430.916,99	70%	102%

Tabela 5 planirana i ostvarena potrošnja za Oporavak od poplava-stambene intervencije

(Evaluation Report-Flood Recovery Housing Interventions of Bosnia and Herzegovina, 2021.)

Iako je najveći finansijer projekta Europska Unija, Razvojni program Ujedinjenih nacija uspješno je definisao i razradio projekat pomoći Bosni i Hercegovini nakon katastrofalnih poplava. Koordinacija i realizacija programa bila je veoma kompleksna zbog široko rasprostranjenih posljedica prirodne nesreće i mnogobrojnih ugroženih stanovnika područja koja su pretrpjela najveće štete, međutim Razvojni program Ujedinjenih nacija odigrao je izuzetnu ulogu u implementaciji istog.

U nedostatku vlastitih kapaciteta vlasti Bosne i Hercegovine bile su primorane osloniti se na međunarodnu pomoć kako bi se sanirale štete i gubici nastali usljed poplava. Federacija Bosne i Hercegovine kao i lokalne vlasti područja koja su pogođena poplavama sufinansirali su projekat Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, ali bez pomoći Europske unije koja je najveći donator ovog projekta i bez implementatora projekta koji je kroz dobru organizaciju i koordinaciju uspješno realiziran, vlasti Bosne i Hercegovine ne bi bile u mogućnosti sanirati sve štete i gubitke nastale razornim poplavama. Kroz ovu analizu je potvrđena generalna

hipoteza koja glasi: Oslanjajući se na vlastite resurse i kapacitete u oblasti zaštite i spašavanja, Bosna i Hercegovina ne može pružiti adekvatan odgovor na trenutne krize i katastrofe bez pomoći i saradnje sa Razvojnim programom Ujedinjenih Nacija.

4.2.3. Aktiviranje klizišta

Kada je riječ o poplavama uzrokovanim obilnim padavinama i izlivanjima rijeka, povećava se i rizik od pojave klizišta. Imajući u vidu činjenicu da je Bosna i Hercegovina bogata planinama i brdima i da su na tim područjima izgrađena mnoga naselja rizik postaje još veći. Prema Priručnicima za zaštitu od učestalih tipova prirodnih i drugih nesreća, koji je uz podršku Europske Unije i Republike Češke izrađen od strane Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, kao neki od glavnih prirodnih uzročnika za pojavu klizišta navode se: obilne padavine, seizmička aktivnost, temperaturna razlika u tlu ili stijenama, a faktori koji su potaknuti ljudskom aktivnošću su sječa šuma, narušavanje vegetacije prekomjernom ispašom, izgradnja neadekvatnih građevinskih objekata, presijecanje prirodnih vodenih tokova, eksploatacija mineralnih resursa..³² Još 2009.godine Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine predložilo je osnivanje radne grupe koja će izraditi dokument o procjeni ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća. Zbog velike količine podataka koji su obrađeni, publikacija je objavljena dvije godine nakon osnivanja grupe. Kada je riječ o klizištima, identificirani su mnogi hazardi u zemlji koji imaju visok rizik. Ovakve vrste rizika su veoma nepredvidive, dinamične i promjenljive i potrebno je konstatno unaprijeđivanje strategije kako bi se odgovorilo na što efikasniji način. Procjena rizika iz 2011.godine služila je kao fundamentalni dokument za izradu plana zaštite i spašavanja i nažalost, pokazala se nedostatnom nakon velikih poplava iz 2014.godine kada su pokrenuta i klizišta. Česti

³² Kao glavni uzroci potaknuti ljudskim aktivnostima navodi se i vještačka proizvodnja vibracija u tlu radom teških mašina i slično kao i gubici vode u vodovodnim i kanalizacionim sistemima. Priručnici za zaštitu od učestalih tipova prirodnih i drugih nesreća, dostupno na: <http://fucz.gov.ba/wp-content/uploads/2019/09/Prirucnici-za-zastitu-od-ucestalih-tipova-prirodnih-i-drugih-nesreca.pdf>

ekstremni vremenski uvjeti i iskustva sa dosadašnjim prirodnim nesrećama u Bosni i Hercegovini, impliciraju na potrebu promjene i stalnog unaprijeđenja strategije u upravljanju rizicima. Nakon velikih i razornih poplava koje su zadesile našu zemlju 2014.godine, aktivirana su i mnogobrojna klizišta, a decentralizovano upravljanje, nedostatak jasno utvrđenih nadležnosti institucija, odsustvo podataka i informacija o pogođenim područjima, neadekvatna opremljenost lokalnih uprava civilne zaštite, bile su posljedica neadekvatnog odgovora službi zaštite i spašavanja. Potaknute i finansijski potpomognute od strane Europske unije i UNDP-ja, u sklopu projekta EU Flood Recovery Programme, vlasti u BiH su 2015 godine izradile procjenu rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u Bosni i Hercegovini, koja je bila na nivou cijele teritorije države. Također, uz podršku Razvojnog programa Ujedinjenih Nacija izrađena je „Studija upravljanja rizikom od klizišta u Bosni i Hercegovini“³³ U studiji se navodi da je potrebno unaprijeđenje regulative i prakse u upravljanju rizicima od katastrofa. Kao problem koji je doveo do neadekvatnog odgovora nadležnih službi, u Studiji se navodi odsustvo jasno definisanih nadležnosti institucija, nepostojanje strategija, odustvo informacija i prognoznih karti i naposljetku nizak stepen svijesti o klizištima i njihovim posljedicama. Također, kao prepreku formiranju potpune i sveobuhvatne baze podataka o klizištima, u Studiji se navodi nedostatak stručnog kadra, što bi se moglo poboljšati dodatnom edukacijom. Bosna i Hercegovina je zemlja koja funkcioniра na principu supsidijarnosti, a mnogobrojne lokalne samouprave su u deficitu sa stručnim kadrom i opremom. U sklopu ovog projekta, 2015.godine, provedena je i obuka lokalnih samouprava i edukacija njihovih članova o njihovoj produktivnoj ulozi i podizanju svijesti kod građana. Ponovo se susrećemo sa problemom slabe komunikacije i decentralizacije sistema zaštite i spašavanja, zbog čega su i reakcije nadležnih službi neadekvatne. Također, dolazimo do zaključka da je pruženo premalo pažnje na preventivne mjere koje bi zasigurno ublažile posljedice od pojave klizišta. Vlasti u državi igraju veliku ulogu u provođenju preventivnih mjera. Jedna od osnovnih preventivnih mjera jeste podizanje svijesti građana o pojavi i aktiviranju klizišta kao i ublažavanje rizika od pojave klizišta. Jednom kada se ljudi upoznaju sa svim mogućim posljedicama koje uzrokuje pojava klizišta, faktori potaknuti ljudskom aktivnošću bili bi u dosta manjoj mjeri. Izdavanjem dozvola za gradnju na neadekvatnim područjima direktno se šteti i povećava rizik od pojave klizišta. Nažalost, ovo je vrlo čest slučaj u Bosni i Hercegovini. Zbog toga su preventivne mjere jako važne za spašavanje prirode ali i ljudskih života. U Studiji upravljanja rizikom od klizišta u Bosni i Hercegovini koju je implementirao Razvojni program Ujedinjenih nacija date su preporuke i

³³ Studija upravljanja rizikom od klizišta u Bosni i Hercegovini, dostupno na:
<http://www.bicbl.com/images/Studija-Upravljanja-rizikom-od-klizista-u-BiH.pdf>

mjere za institucionalni okvir upravljanja rizikom od klizišta. Jedan od najvažnijih segmenata za bolje upravljanje rizikom od klizišta je potpuna dokumentacija i formiranje baze podataka o klizištima, na nivou cijele države, koji će se ažurirati u skladu sa potrebama.

Kao što je već navedeno, u sklopu projekta EU Recovery Floods Programme koji je najvećim dijelom finansiran od strane Europske Unije a implementiran od strane UNDP, izrađene su procjene rizika od poplava i klizišta na nivou Bosne i Hercegovine. U toj publikaciji podaci govore da je ukupna površina koja je pod rizikom od poplava i klizišta 210.425 ha, od toga 7.571 ha je površina izložena izrazito visokom riziku od klizišta, dok površina izložena visokom i izrazito visokom riziku od klizišta iznosi 26.073 ha. Također, prema ovoj procjeni ukupan broj stanovnika koji žive u područjima izloženim izrazito visokom riziku od poplava je 283.777, dok je ukupan broj stanovnika koji žive u područjima izloženim izrazito visokom riziku od klizišta 260.731. Stambeno područje izloženo izrazito visokom riziku od poplava iznosi ukupno 8.103,620 m², dok stambeno područje izloženo izrazito visokom riziku od klizišta iznosi ukupno 7.407,020 m².³⁴ Ovi podaci su veoma zabrinjavajući imajući u vidu činjenicu da nadležne službe u Bosni i Hercegovini ne pridaju veliki značaj preventivnim mjerama, što je i vidljivo jer i nakon velikih poplava, bez pomoći UNDP i Europske Unije, procjena na nivou cijele države vjerovatno ne bi nikada bila urađena. Razvojni program Ujedinjenih nacija zajedno sa drugim međunarodnim organizacijama i državama mnogo su uložili u oporavak od poplava nakon 2014.godine. Kroz sam projekat EU Recovery Floods Programme uloženo je preko 40 miliona dolara za oporavak najugroženijih područja što predstavlja veoma značajnu pomoć koju vlasti Bosne i Hercegovine ne bi bile u mogućnosti pružiti. Tako dolazimo do zaključka i potvrđujemo generalnu hipotezu da bez pomoći međunarodnih organizacija, bilo da je riječ o finansijskoj pomoći ili nekoj drugoj, nacionalne vlasti Bosne i Hercegovine oslanjajući se na vlastite resurse i kapacitete u oblasti zaštite i spašavanja, ne mogu pružiti adekvatan odgovor na trenutne krize i katastrofe. Neophodno je konstantno nadzirati rizična područja i ažurirati podatke o procjenama ugroženosti. Preventivno djelovanje najbitnije je u ovakvim situacijama zbog toga što je moguće umanjiti posljedice i spasiti ljudske živote.

Zamjenik rezidentne predstavnice Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, Sukhrob Khoshmukhamedov u svom članku pod nazivom Smanjenje rizika od katastrofa u fokusu primjećuje da Bosna i Hercegovina nema adekvatan sistem za smanjenje rizika od katastrofa, te navodi da „Bosna i Hercegovina mora razviti sistem smanjenja rizika od katastrofa

³⁴ Procjene rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u Bosni i Hercegovini, dostupno na: http://www.msb.gov.ba/PDF/HRA_BHS_Final21122015.pdf

(*engl.* DRR) zasnovan na višesektorskom pristupu, snažnoj vertikalnoj i horizontalnoj međuinstitucionalnoj koordinaciji, modernim alatima, tehnologijama i znanju. Sistem bi trebao biti integrisan u razvojne strategije i programe, a nakon toga slijedi odgovarajuće ulaganje u prevenciju i spremnost. Neće biti moguće postići održivi ekonomski oporavak ako se ne ispune ti preduslovi.“ (Khoshmukhamedov Sukhrob, 2020.) Potrebu za sistemskim promjenama kako bi se razvio sistem smanjenja rizika od katastrofa vide i visoki zvaničnici Ujedinjenih nacija, međutim i nakon mnogih prirodnih nesreća koje su za sobom ostavile velike posljedice te promjene se nisu desile. Problem je u nestručnosti kadrova na rukovodećim pozicijama i decentralizaciji sistema u Bosni i Hercegovini zbog čega je komunikacija izrazito loša.

4.3. Požari

Preko pedeset posto teritorije Bosne i Hercegovine prekriveno je šumama, a rizik od šumskih požara se povećava utjecajem klimatskih promjena i ljudskom aktivnošću. U ljetnim danima, na visokim temperaturama aktiviranje požara je neminovno. Posljednjih godina svjedoci smo sve učestalijih požara koji ugrožavaju prirodu, šume, stambene objekte i ljudske živote. Brzina širenja požara i nepristupačan teren predstavlja najveće probleme sa kojima se susreću vatrogasne jedinice i službe civilne zaštite. Iako se službe zaštite i spašavanja već godinama bore sa sve češćim i sve većim požarima, vlasti u Bosni i Hercegovini još uvijek nisu nabavile potrebnu opremu, tj. protupožarne letjelice koje bi umnogome olakšale i ubrzale proces gašenja požara na nepristupačnim terenima. U gašenju opsežnih požara na teško pristupačnim mjestima vatrogasnim jedinicama, pomoć pružaju helikopteri Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Odluku o upotrebi helikoptera OS BiH donosi Predsjedništvo BiH konsenzusom sva tri člana, a kompleksan politički sistem Bosne i Hercegovine otežava hitno donošenje odluka, pa smo tako posljednjih godina svjedoci mnogobrojnih „političkih prepucavanja“. Na sjednici Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, održanoj 14.aprila 2022.godine, usvojen je Elaborat o nabavci letjelica za zaštitu i spašavanje, neophodnim uslovima za logističku podršku, organizaciju, finansiranje i druga pitanja od značaja za uspostavljanje, funkcionisanje i upotrebu zračnih snaga za gašenje požara i druge zadatke

zaštite i spašavanja³⁵. Za potrebnu nabavku u budžetu Federacije Bosne i Hercegovine za 2022. godinu predviđena su sredstva od 30.000.000 KM³⁶. Međutim, potrebne letjelice nažalost nisu nabavljene. Izostanak transparentnosti ali i nedovoljna medijska pažnja omogućava i olakšava očigledne malverzacije. Sve prolazi ispod radara i van očiju javnosti jer su oči uvijek uprte u same požare i niko se ne pita zašto čekamo kišu da požar stane. U nedostatku vlastitih kapaciteta za gašenje požara na nepristupačnim terenima, naša država i službe zaštite i spašavanja primorane su oslanjati se na međunarodnu pomoć, koja se najvećim dijelom odnosi na pomoć u vidu pozajmljivanja potrebne opreme tj. protupožarnih letjelica i ljudstva, najčešće od zemalja iz regije Hrvatske i Srbije. Nema nesposobnost i nezainteresovanost vlasti da poboljšaju i unaprijede opremljenost vatrogasnih jedinica dovodi do velikih gubitaka, ugrožavanja prirode i ljudskih života. U posljednjih deset godina, procijenjeno je da su štete izazvane požarima u vrijednosti 60 miliona američkih dolara, što je izuzetno velika svota za koju su vlasti u Bosni i Hercegovini mogle nabaviti potrebnu protupožarnu opremu koja bi unaprijedila spremnost i otpornost na požare, što bi zasigurno umanjilo posljedice. Decentralizacija sistema i kompleksan sistem zaštite i spašavanja nemaju pozitivan uticaj na rješavanje kriza sa kojima se susreće naša zemlja, što predstavlja i veliku prepreku za dalji razvoj i unapređenje službi zaštite i spašavanja. Nažalost, požari u Bosni i Hercegovini su u ljetnim danima česta pojava, a reakcije i odgovor na nesreću nadležnih službi nisu u potpunosti efikasni. Međutim, to nije potaklo vlasti u našoj zemlji da uvedu neke veće promjene u zakonske okivire, da unaprijede sisteme za rano upozoravanje, da vrše stalne obuke službenika vatrogasnih službi kako bi bili spremni za odgovor na ovu vrstu prirodne nesreće. Vlasti u Bosni i Hercegovini možda ne vide potrebu za ovakvim unaprjeđenjima, ali Razvojni program Ujedinjenih nacija i u ovom segmentu zaštite i spašavanja igra veliku ulogu. Kroz svoj projekat iz decembra 2019. godine „Upravljanje rizikom od požara“ koji je najvećim dijelom finansiran od strane Republike Češke, a implementiran od strane UNDP, osigurana je podrška za nekoliko opština u Bosni i Hercegovini koje su prepoznate kao područja sa visokom izloženosti požarima³⁷. Projekat u vrijednosti od 230 000 BAM osigurao je podršku u vidu donacije potrebne opreme za gašenje požara, obučavanja službenika vatrogasnih jedinica i podizanje svijesti javnosti o aktiviranju i posljedicama, što je veoma značajno za unaprjeđenje spremnosti odgovora nadležnih službi. Obuke vatrogasaca vršile su se uz kombinaciju teorijske i praktične vježbe, koje su se vršile prema planu i programu pripremljenom od strane međunarodnih stručnjaka. Neki službenici vatrogasnih

³⁵ Izvor: <https://fbihvlada.gov.ba/bs/usvojen-elaborat-o-nabavci-letjelica-za-zastitu-i-spasavanje>

³⁶ Izvor: <https://archive.fo/f8fjZ>

³⁷ Podrška je osigurana za Bileću, Konjic, Jablanicu i Nevesinje.

jedinica prvi put su se susreli sa ovakvom vrstom obuke, što je veoma porazno za našu državu. Značajna pomoć koja je stigla od strane Razvojnog programa Ujedinjenih nacija uveliko je pomogla boljoj spremnosti i otpornosti na odgovor u slučaju požara. Donacija potrebne vatrogasne opreme značajno će doprinijeti boljem i efikasnijem odgovoru na ovu vrstu nesreća. U sklopu projekta „Upravljanje rizikom od požara“ službe civilne zaštite ove četiri općine koje su prepoznate kao najugroženije na raspolaganje su dobile dronove, disajne aparate sa karbonskom bocom, odijela, maske, zaštitne naočale, prsluke, štitnike i čizme za gašenje šumskih požara, radne pantalone, LED i ručne lampe za vatrogasce, ljestve, mlaznice za gašenje požara, aparat za punjenje vatrogasnih aparata, agregat za struju, motornu pumpu za vodu, potponu električnu pumpu za vodu, motorni puhač, leđnu motornu pumpu za vodu, naptrnjače za gašenje požara, vatrogasna crijeva, motornu pilu. Posebno značajna je bila kampanja za podizanje svijesti građana, jer se kroz preventivne mjere najčešće smanjuje rizik od katastrofa.

4.4. Odgovor na krizu izazvanu pandemijom koronavirusa

Nedavna globalna kriza velikih razmjera, pandemija koronavirusa, predstavljala je veliki izazov za sve nadležne službe zaštite i spašavanja. Zdravstveni sektor bio je najizloženiji rizicima, ali posljedice su bile osjetne i na ekonomski i socijalni sektor. Bosna i Hercegovina, kao zemlja u tranziciji, nije se mogla sama suočiti sa ovom velikom krizom. Kao i mnoge druge zemlje, Bosna i Hercegovina našla se u velikoj krizi za koju nije imala rješenje. Nažalost, ova katastrofa pokazala nam je koliko je sistem u našoj zemlji koruptivan i kako nadležne službe ne rade u skladu sa zakonima. Veliki dio nabavki neophodne zdravstvene opreme osiguran je uz sumnju o koruptivnim radnjama od strane nadležnih. Nedostatak komunikacije između entiteta i lokalnih samouprava doveo je do lošeg upravljanja krizom. Odluke su se donosile na principu supsidijarnosti i nisu bile u skladu jedne sa drugima, pa su tako u deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine mjere za suzbijanje širenja koronavirusa bile sasvim drugačije.

Rezidentna predstavnik Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini u svom članku o pandemiji koronavirusa navodi da „Globalno gledano, Razvojni program Ujedinjenih nacija je pokrenuo interni instrument za brzi odgovor na COVID-19, finansiran

postojećim resursima i sa inicijalnim kapitalom u vrijednosti od 20 miliona dolara. UNDP BiH je kroz ovaj instrument dobio 230.000 dolara za podršku inicijalnim aktivnostima, a sredstva se potom isplaćuju prema ubrzanim procedurama. To nam je pomoglo da pokrenemo brzu procjenu ekonomskih efekata, a koja će nam potom pomoći u prilagođavanju naših ekonomskih projekata.“ (Nedera Steliana, 2020)

Također, u članku čiji je autor rezidentna predstavica Razvojnog programa Ujedinjenih nacija opisani su trenutni zadaci UNDP-ja za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom koronavirusa „Razvojni program Ujedinjenih nacija već radi na razumijevanju socijalnih, ekonomskih i političkih efekata krize i iznalaženju načina za njihovo ublažavanje kroz izradu održivih i otpornih rješenja, temeljenih na pravima, u saradnji s javnim i privatnim sektorom. Na taj način maksimalno koristimo naše kapacitete u inovacijama, digitalnim rješenjima, socijalnoj inkluziji, stvaranju novih radnih mjesta i sanaciji privrede, oslanjajući se istovremeno na naše prisustvo u 80% gradova i općina širom Bosne i Hercegovine.“ (Nedera Steliana, 2020).

U članku koji čiji je autor zamjenik rezidentne predstavnice Razvojnog programa Ujedinjenih nacija navodi se da „Bosna i Hercegovina je bila jedna od prvih zemalja u regionu koja je uvela inicijalne mjere za suzbijanje širenje virusa. Međutim, kriza COVID-19 pogoršala je i razotkrila postojeće nedostatke i izazove na različitim nivoima vlasti. Vidljivo je to kroz nejasne sisteme koordinacije i komunikacije, uključujući zakonsku odgovornost za upravljanje katastrofama na različitim nivoima vlasti, nedovoljne strateške okvire i neuspjeh neadekvatnih programa i kapaciteta civilne zaštite.“ (Khoshmukhamedov Sukhrob, 2020.) Nažalost, uz kompleksnost situacije koja je zadesila cijeli svijet, u našoj zemlji se istakla nesposobnost i nestručnost kadrova na rukovodećim pozicijama, što je dovelo do velikih posljedica i gubitka života.

Razvojni program Ujedinjenih nacija neprestano je pružao podršku domaćim vlastima i zdravstvenom sektoru na svim nivoima kako bi odgovor na pandemiju bio što efikasniji i kako bi se umanjile posljedice. Kroz projekat „Integrirani odgovor na COVID19“ UNDP je pružio podršku zdravstvenim sistemima u Bosni i Hercegovini u vidu donacije zaštitne opreme za zdravstvene radnike, koje je bilo u deficitu zbog velike potražnje na globalnom nivou. Cilj projekta jeste jačanje i unaprijeđenje zdravstvenog sistema koju je UNDP ostvario kroz podršku za nabavku i isporuku neophodne medicinske opreme, testova za otkrivanje koronavirusa i osiguranje uvjeta za neometan rad zdravstvenih i drugih službi. Također, jedan od ciljeva koji se može pronaći u svim projektima koje implementira Razvojni program

Ujedinjenih nacija jeste jačanje otpornosti na katastrofe. Ova kriza prepoznata je i kao humanitarna kriza koja prijete da za sobom ostavi velike posljedice, posebno ekonomske vrste što će se najviše odraziti u najsiromašnijim zemljama. Shodno tome, Razvojni program Ujedinjenih nacija je u sklopu projekta Integrirani odgovor na COVID19, oformio je Radnu grupu za socioekonomske efekte COVID19 koja uključuje sve sfere kao što su socijalni, zdravstveni, ekonomski aspekti i ljudska prava.

Unaprjeđenje digitalne tehnologije i ubrzana digitalizacija bila je neophodna kako bi se usluge, koje su bile ograničene usljed lockdowna i izolacije, preusmjerile na internet i bile dostupne svima. Razvojni program Ujedinjenih nacija podržao je vlasti u Bosni i Hercegovini sa određenim digitalnim rješenjima kako bi se ažuriranje i praćenje podataka vezanih za pandemiju koronavirusa postiglo na što efikasniji način.

Prema podacima naznačenim u „Integrirani odgovor na COVID19“, Razvojni program Ujedinjenih nacija pruža podršku Bosni i Hercegovini kod hitnih nabavki medicinske opreme i ostalih potrepština. Uz pomoć finansijskih sredstava koja su pristigla od raznih međunarodnih i domaćih donatora, vlasti i partnera, UNDP je bio u mogućnosti opravdati povjerenje i u vrijeme najveće krize uspješno realizovati projekat.

U tabeli ispod prikazana su sporazumi o finansiranju ovog projekta.

Vlada Posavskog kantona	400.000 BAM
Vlada Kantona Sarajevo/Zavod zdravstvenog osiguranja	
KS	7.565.000 BAM
Vlada Srednjobosanskog kantona	500.000 BAM
Institut javnog zdravstva Srednjobosanskog kantona	100.000 BAM
Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona	37.458 BAM
Vlada Zapadnohercegovačkog kantona	35.121 BAM

Vlada Zeničko-dobojskog kantona	2.362.998,15 BAM
Vlada Tuzlanskog kantona	915,278.69 BAM
Institut za javno zdravstvo Republike Srpske	3.375.000 BAM
Grad Doboј	47.539 BAM
Grad Visoko	170.000 BAM
Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine	27.000 BAM
Europska unija	7.764.211,50 EUR
Vlada Švicarske	200.000 USD
Vlada Norveške	10.821.216 NOK
The Giving Back Fund – The Jusuf Nurkic Fund	101,722.15 USD
NOVARTIS Pharma Services INC.	150.000 BAM
Razvojni program Ujedinjenih nacija	488.000 USD

Potpisani sporazumi o finansiranju

(Integrirani odgovor na COVID19, 2022.)

Najveći finansijer i ovog projekta UNDP-ja jeste Europska unija koja je donirala preko 7 miliona eura za ovaj program. Nekolicina kantona i gradova Bosne i Hercegovine također su značajno doprinijeli ovom projektu i samim tim pomogli boljem i efikasnijem odgovoru na pandemiju koronavirusa. U nedostatku potrebne medicinske opreme zbog globalne krize, nabavke iste su bile zahtjevan posao. Problemi o transparentnosti javnih nabavki postali su očiti i većina javnih nabavki nije bila u skladu sa zakonkim principima i međunarodnim praksama. Federalna uprava civilne zaštite vršila je sumnjive nabavke, zbog čega je i direktor

iste suspendovan. Kroz ulaganje novca u ovaj projekat omogućene su transparentne i brze nabavke neophodne opreme zbog čega su spašeni mnogi životi. Još jednom Razvojni program Ujedinjenih nacija se pokazao kao izvanredan i snažan pratner za odgovor i oporavak od katastrofe. Uz saradnju sa ostalim agencijama Ujedinjenih nacija i drugim međunarodnim organizacijama uspješno koordinira i realizira veliki broj projekata i tako aktivno pomaže Bosni i Hercegovini u suočavanju sa prirodnim nesrećama.

IV ZAKLJUČAK

Postojanje međunarodne organizacije kao što su Ujedinjene nacije u Bosni i Hercegovini od ključne je važnosti kako za vlasti tako i za građane. Osvrćući se na prethodno napisana poglavlja rada koja su za cilj imala analizu i procjenu uloge Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini, zaključili smo i potvrdili generalnu hipotezu da oslanjajući se na vlastite resurse i kapacitete u oblasti zaštite i spašavanja, Bosna i Hercegovina ne može pružiti adekvatan odgovor na trenutne krize i katastrofe bez pomoći i saradnje sa Razvojnim programom Ujedinjenih Nacija. Shodno tome, pomoć i podrška koju pruža Razvojni program Ujedinjenih nacija nepohodna je nadležnim institucijama. Uz stručne kadrove i oslanjanje na prethodna vlastita iskustva, realizacija velikog broja projekata pomoći u slučaju prirodnih ili drugih nesreća bila je uspješna i na različite načine pomagala najugroženijem stanovništvu. Pored projekata pomoći i planiranja i provođenja obnove nakon katastrofe, Razvojni program pruža podršku u vidu obuke i osposobljavanja pripadnika nadležnih službi, te nabavke neophodne opreme. Iako operativno djelovanje za vrijeme katastrofe nije čest zadatak Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, programi pomoći nakon katastrofe za najugroženije i sanacija štete igraju važnu ulogu za Bosnu i Hercegovinu.

Kroz navedene primjere i ukratko opisane projekte Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, možemo zaključiti da je podrška i pomoć u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini heterogenog karaktera, što u velikoj mjeri olakšava i unaprijeđuje rad nadležnih institucija.

Razvojni program Ujedinjenih nacija u svojim projektima pomoći nakon katastrofe, fokus stavlja na preventivne mjere i unaprijeđenje sistema za rano upozoravanje, što predstavlja najefikasnije rješenje u slučaju budućih katastrofa. Također jedan od ciljeva prepoznat u svim projektima koje provodi Razvojni program Ujedinjenih nacija u sferi zaštite i spašavanja jeste jačanje otpornosti na katastrofe izazvane prirodnim nesrećama.

Vlasti Bosne i Hercegovine se u najvećoj mjeri oslanjaju na podršku i pomoć međunarodnih organizacija u nedostatku vlastitih kapaciteta za rješavanje krize. Jasni pokazatelji su mnogobrojne prirodne katastrofe koje su pogodile našu zemlju, a službe zaštite i spašavanja nisu mogle efikasno reagovati u nedostatku potrebne opreme i stručnih kadrova. Jasno je da su prirodne nesreće vrlo često nepredvidive i baš zbog toga sistemi zaštite i spašavanja i zakonski akti u tom polju trebaju biti koncizni kako bi se postigla što veća efikasnost na svim nivoima u cilju što boljeg odgovora na katastrofu.

Prethodno opisan sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini dovodi do zaključka da su nedostatak komunikacije i kompleksnost sistema zaštite i spašavanja direktni uzročnici loše koordinacije i neadekvatnog odgovora na katastrofu. Također, ne pridaje se mnogo značaja preventivnom djelovanju i podizanju svijesti kod građana na mogućnost pojave prirodnih nesreća, što ustvari spašava živote i prirodu. Još jedan uzročnik loše organizacije civilne zaštite jeste poticanje koruptivnog sistema u Bosni i Hercegovini. Nabavke neophodne opreme za uprave civilnih zaštita nisu uvijek obavljane u skladu sa zakonskim regulativama, nabavljena oprema nije uvijek u skladu sa stvarnim potrebama službenika i na kraju građana. Upoznavajući se sa gore navedenim činjenicama možemo zaključiti da Bosna i Hercegovina pored drugih segmenata, ni u pogledu zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nepogoda, nije uređena. Medijsko osvješćavanje, edukacija građana i podsjećanje na prethodne nepogode znatno bi povećale interesovanje i angažovanost građana na preventivno djelovanje u cilju smanjenja rizika od katastrofa.

Vlasti Bosne i Hercegovine imaju povjerenje u Organizaciju Ujedinjenih nacija i zbog toga se njihova uloga posmatra kao veoma važan partner za izvršavanje kompleksnih zadataka za vrijeme i nakon katastrofe. Primjer za ovaj zaključak možemo vidjeti u saradnji lokalnih vlasti i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u odgovoru na pandemiju korona virusa, gdje su lokalne vlasti finansirale projekat i uz posredstvo Razvojnog programa bile u mogućnosti obavljati hitne nabavke medicinske opreme i ostalih potrepština. Shodno tome, Bosna i Hercegovina bi trebala nastaviti kontinuirano raditi na zaštiti građana od navedenih katastrofa po ugledu na Ujedinjene nacije. Međutim, uprkos svim nedaćama i prirodnim nepogodama koje su zadesile područje Bosne i Hercegovine njena vlast, a samim tim i građani nisu spremni niti bi mogao biti pozitivan ishod ukoliko se ponovno ne bi angažovale snage UN-a. U vanrednim situacijama, Razvojni program Ujedinjenih nacija, se pokazao kao važan partner u pružanju efikasnog i koordiniranog odgovora na katastrofe. Osvrćući se na pomenuti slučaj iz 2014. godine možemo zaključiti da je od krucijalne važnosti za Bosnu i Hercegovinu angažovanost, spremnost, brzina i samim im efikasnost snaga UN-a.

Navedene činjenice i iskustva govore da je neophodno edukovati, medijski osvješćavati i upoznavati građane sa svim mogućim, predstojećim problemima i podsjećati ih na prethodne. Kada bi se mediji i građani uključili, vlast bi bila primorana da osposobi državu i zaštititi od potencijalnih problema kako se svakog puta ne bismo morali oslanjati na međunarodnu pomoć. Međutim, pružajući nam pomoć i spašavajući rizična područja i građane naseljene u istim, Razvojni program Ujedinjenih nacija je bio, i dalje je, izuzetan primjer i najadekvatniji prikaz kako bi svaka država trebala reagirati, pripremati i osposobljavati građane.

U suradnji sa Europskom unijom i drugim državama Razvojni program Ujedinjenih nacija kontinuirano provodi projekte pomoći u sferi zaštite i spašavanja. Iako su najvećim dijelom finansijska sredstva osigurana od strane drugih država Razvojni program Ujedinjenih nacija uspješno implementira višemilionske projekte i na taj način potvrđuje povjerenje koje vlasti i građani Bosne i Hercegovine imaju u UNDP. U nedostatku stručnih kadrova u institucijama Bosne i Hercegovine najbolja alternativa za pronalaženje najboljeg i najefikasnijeg rješenja jeste provođenje projekata preko Razvojnog programa Ujedinjenih nacija. Ulaganje novca i sufinansiranje projekata koje provodi UNDP najlakše je i najadekvatnije rješenje za kvalitetno urađen projekat i transparentnu nabavku svih potreština. Stečeno povjerenje opravdano je tokom godina partnerstva i implementacije jako važnih projekata u sferi zaštite i spašavanja.

Uz saradnju sa ostalim agencijama Ujedinjenih nacija i drugim međunarodnim organizacijama Razvojni program Ujedinjenih nacija uspješno koordinira i realizira veliki broj projekata i tako aktivno pomaže Bosni i Hercegovini u suočavanju sa prirodnim nesrećama.

V LITERATURA

Prilozi:

Slika br.1. Shematski prikaz sistema zaštite i spašavanja BiH (izvor: Ministarstvo sigurnosti, sektor za zaštitu i spašavanje)

Slika br. 2. Shema 2 Organizaciona struktura Federalne uprave Civilne zaštite (izvor: Huseinbašić Ćamil, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, Sarajevo, 2007.)

Slika br. 3. Ukupan iznos šteta i gubitaka (izvor: Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini, 2014.)

Slika br. 4. Ukupan iznos potreba za oporavak i obnovu (izvor: Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini, 2014.)

Slika br. 5. Ukupan iznos investicija i sufinansiranja (izvor: Evaluation Report-Flood Recovery Housing Interventions of Bosnia and Herzegovina, 2021.)

Slika br. 6. Planirana i ostvarena potrošnja za Oporavak od poplava-stambene intervencije (izvor: Evaluation Report-Flood Recovery Housing Interventions of Bosnia and Herzegovina, 2021.)

Slika br. 6. Potpisani sporazumi o finansiranju (izvor: Integrisani odgovor na COVID-19, 2022.)

Knjige:

1. Huseinbašić Ćamil, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2007.

2. Huseinbašić Ćamil, Rukovođenje i upravljanje u katastrofama, Sarajevo, 2006.

3. Huseinbašić Ćamil, Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, Sarajevo, 2009.

4. Huseinbašić Ćamil, Uvod u sistem civilne zaštite Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2006.

5. Termiz Dževad, Metodologija društvenih nauka, NIK“Grafit, Lukavac,2003.

6.Termiz Dževad,Milosavljević, S., Praktikum iz metodologije politikologije, Sarajevo, 2000.

7.Termiz Dževad, Specifičnost metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti, Sarajevo, Fakultet političkih nauka, 2014.

8. Toth,Ivan; Čemerin,Damir; Vitas,Petar, Osnove zaštite i spašavanja od katastrofa,2011.

Internet stranice:

1. EU Floods Recovery Programme, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/ourwork/eu_floods_recovery_programme/overview.html

2. EU Star Project, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/democratic-governance-and-peacebuilding/EUSTAR1.html

3. Flood Recovery- Housing Interventions Programme, dostupno na: https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/07/Oporavak-od-poplava_ENG_web.pdf

4. Integrisanje klimatskih promjena u smanjenje rizika od poplava u slivu rijeke Vrbas, dostupno na: https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/climate-and-disaster-resilience/FireRisk.html

5. Integrisani odgovor na COVID-19, dostupno na: <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/integrisani-odgovor-na-covid-19>

6. Joint Swiss UN Programme: Disaster Risk Reduction for Sustainable Development in Bosnia and Herzegovina, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/climate-and-disaster-resilience/SwissUN4DRR.html

7. MAGMA Project, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/democratic-governance-and-peacebuilding/MAGMA.html

8. Mid-term Review of the UNDP Integrated Mine Action Programme (IMAP) Final Report, Geneva, 2006. Dostupno na: <https://www.gichd.org/fileadmin/GICHD-resources/rec-documents/Evaluation-Bosnia-UNDP-IMAPR-GICHD-July2006.pdf>

9. Project Explode, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/en/home/ourwork/crisispreventionandrecovery/successstories/project-explode--disarmament-for-a-safer-bosnia-and-herzegovina.html

10. Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj u Bosni i Hercegovini, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/climate-and-disaster-resilience/SwissUN4DRR.html

11. Svi projekti UNDP u Bosni i Hercegovini, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/projects.html

12. UNDP-ova podrška odgovoru na COVID-19 u BiH, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/coronavirus.html

13. Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina, dostupno na:

<https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/about/about-the-un>

14. Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina, dostupno na:

<https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/about/about-the-un>

15. Upravljanje rizikom od požara, dostupno na:

https://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/climate-and-disaster-resilience/FireRisk.html

Dokumenti:

1. Centar za sigurnosne studije Bosne i Hercegovine, Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2010.
2. Evaluation Report-Flood Recovery Housing Interventions of Bosnia and Herzegovina, 2021.
3. Godišnji izvještaj o rezultatima UN-a u Bosni i Hercegovini, 2020.
4. Hyogo okvir za djelovanje 2005-2015
5. Izvještaj o finansijskoj reviziji Federalne uprave civilne zaštite, Sarajevo, 2021.
6. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH,
7. Okvir za smanjenje rizika od katastrofe iz Sendaia za period 2015-2030
8. Procjena rizika ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća,
9. Procjene rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2015.
10. Procjena potreba za oporavkom i obnovom u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2014.
11. Provođenje zaštite i spašavanja u prirodnoj ili drugoj nesreći, Sarajevo, 2016.
12. Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2018 do 2025 godine, Sarajevo, 2018.
13. Prvi nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine u skladu sa okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama
14. Procjene rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u Bosni i Hercegovini
15. Prof.dr. Biljana Abolmasov, Studija upravljanja rizikom od klizišta u Bosni i Hercegovini.
16. Studija upravljanja rizikom od klizišta u Bosni i Hercegovini

17. Studija uvođenja operativnog centra 112 na području Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.

18. Priručnici za zaštitu i spašavanje od učestalih tipova prirodnih i drugih nesreća

19. Ured za reviziju institucija BiH, Izvještaj o reviziji učinka aktivnosti institucija BiH

20. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća Federacije BiH.

Članci:

1. COVID-19: Protiv krize se moramo zajednički boriti, Steliana Nedera, 2020. Dostupno na: <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/blog/covid-19-protiv-krize-se-moramo-zajedni%C4%8Dki-boriti>

2. Smanjenje rizika od katastrofa u fokusu, Sukhrob Khoshmukhamedov, 2020. Dostupno na: <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/blog/smanjenje-rizika-od-katastrofa-u-fokusu>

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET
POLITIČKIH NAUKA

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

Stranica 66 od 66

IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek za sigurnosne i mirovne studije

Predmet: Zaštita i spašavanje

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Lejla Džanović

Naslov rada: Uloga Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 65

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis
